

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASA EDITATA DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXA ROMANA A SIBIULUI

DESCHIDEREA NOULUI AN DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Sîmbătă, 15 septembrie a. c., instituțiile de învățămînt de toate gradele și-au redeschis porțile spre a primi detașamentul celor peste 5 milioane de tineri și copii care alcătuiește în prezent populația școlară a României.

Evenimentul a fost trăit cu entuziasm și însuflețitor patriotism de către întregul nostru popor, dat fiind faptul că, într-un fel sau altul aproape fiecare familie este implicată în viața școlii.

Ca și în alți ani, tot astfel și acum, deschiderea noului an de învățămînt a fost marcată de prezența personală a Președintelui țării Domnul Nicolae Ceaușescu, care împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, a luat parte la adunarea populară desășurată, cu acel prilej, în municipiul Timișoara.

În cuvîntarea rostită, președintele României a evidențiat responsabilitatea majoră ce revine școlii românești în epoca pe care o străbatem: să educe și să formeze un tineret gata să facă totul pentru patrie, pentru popor, pentru bunăstarea și fericirea națiunii noastre, pentru independența și suveranitatea României, pentru biruința păcii în lume.

În cele patru decenii, cîte au trecut de la eliberare, învățămîntul românesc de toate gradele a cunoscut o puternică dezvoltare. S-a petrecut și în acest domeniu o adevărată revoluție. Dacă înainte de război aproape 40 la sută din populația țării era analfabetă, astăzi, s-a ajuns la învățămîntul obligatoriu de 10 ani pentru întreaga populație. Statul garantează condiții egale de instruire și educație pentru toți tiii României, indiferent de naționalitate.

Deschiderea noului an de învățămînt a avut loc sub auspiciile luminoaselor perspective de dezvoltare în viitor a patriei și a națiunii noastre.

Înălțarea Sfintei Cruci

„Cuvîntul Crucii pentru noi cei ce ne mîntuim este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18).

Biserica ortodoxă de pretutindenii prăznuiește la 14 septembrie, în fiecare an, înălțarea Sfintei Cruci.

Învățătura Bisericii și cîntările închinare acesteia sărbători, ne poartă cu gîndul pe Dealul Golgotei, la Patimile Mîntuitorului Iisus Hristos și la evenimentele petrecute în urmă de șaptesprezece veacuri, cînd, prin lucrarea tainică a lui Dumnezeu, sfînta Elena, mama binecredinciosului împărat Constantin cel Mare s-a îndreptat cu dregători ai împărăției spre locul unde a fost răstignit Mîntuitorul — pe Golgota — pe a cărui culme hotărîse să ridice un sfînt lăcaș, care să înveșnicească amintirea Jertfei mîntuitoare a lui Hristos.

Dar înainte de a începe să se așeze temeliiile noului lăcaș, Sfînta Elena a pus să fie căutată Crucea pe care a fost răstignit Domnul. Creștinii din Ierusalim știau că cele trei cruci, între care și cea pe care fusese răstignit Iisus Hristos, au fost îngropate de ucenici în dealul Golgotei.

După multe străduințe, cele trei cruci au fost aflate, însă se întrebau care era Crucea pe care fusese răstignit Domnul?

Tradiția bisericească ne spune că patriarhul Ierusalimului a atins cu lemnul sfințit al Crucii Domnului pe mai mulți bolnavi care s-au vindecat în clipa aceea.

Prin aceste minuni s-au încredințat care e Sfînta Cruce pe care Mîntuitorul Iisus Hristos S-a jertfit pentru noi și pentru a noastră mîntuire. Patriarhul Macarie al Ierusalimului alături de împărăteasa a înălțat Sfînta Cruce, pentru a fi văzută de toți credincioșii și a-i aduce cuvenita închinare.

În curgerea vremii, bucăți din lemnul de viață făcător al Sf. Crucii au făcut inconjurul lumii, multe fiind așezate la temeliiile bisericilor, altele împodobind Sf. Altare, astfel fiind mult mai prețuite decît aurul și argîntul.

Crucea prin care s-a adus mîntuirea a toată făptura și care a devenit obiect de pietate și cinstire creștină, a fost preînchipuită în Vechiul Așezămînt prin altarele de jertfă ale lui Avraam (Fac. 12, 7) și Iacov (Fac. 28, 18), prin corabia lui Noe (Fac. 6, 14), care a scăpat omenirea de moartea prin potop, prin toiagul lui Aron (Num. 17, 8), prin norul luminos (Num. 9, 16—17), prin șarpele înălțat de Moise (Num. 21, 8), în

putie și prin multe alte preînchipuiri.

Sfînții Apostoli fiind martori ai Patimilor Domnului și încredințați de rostul și importanța Sf. Crucii în dobîndirea mîntuirii au cinstit în mod deosebit Sfînta Cruce și au transmis, prin urmașii lor, tuturor creștinilor învățătura despre Sfînta Cruce. Așa se face că în Noul Testament învățătura despre Sfînta Cruce este limpede prezentată, cu înțelesurile ei multiple. Un sens al crucii în Noul Testament este acela de altar al jertfei pentru mîntuirea lumii din moartea veșnică (Mt. 27, 32 și 40), așa precum rezultă din cuvintele: „Hristos... S-a adus lui Dumnezeu pe Sine jertfă fără de prihană” spre a „Vă curăți cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiți Dumnezeu-lui Viu” (Evrei 9, 14); Alt înțeles este acela de mijlocitoare a împăcării cerului cu pămîntul potrivit cuvintelor: „făcînd pace prin El, prin sîngele Crucii Sale” (Colos. 1, 20); Există de asemenea, înțelesul de putere a lui Dumnezeu cum se exprima Sf. Ap. Pavel: „Căci cuvîntul Crucii... pentru noi cei care ne mîntuim este

(Continuare în pag. a 2-a)

EMILIAN

Episcop al Alba Iuliei

Idealul desăvîrșirii în Ortodoxia românească

Ne-am născut aici așa cum sîntem și azi, pe pămîntul nostru; n-am venit de nicăieri; n-am venit peste nimeni; n-am fost altfel, nici nu ne-a creștinat altcineva, tirziu, ca să ne facă să intrăm în rîndul lumii civilizate a vremii, după ce am fi sosit de pe undeva pe unde civilizația încă nu-și făcuse casă.

Nu ne-am făcut loc cu coatele nici în istorie, nici în geografie.

N-am scos pe nimeni din casa lui, ca să intrăm noi, și ne e martoră istoria că n-am mutat niciodată nici o piatră de hotar, mai departe decît am știut că este dreptul și moștenirea noastră. Cînd a fost nevoie ne-am apărat, dar aceasta e cu totul altceva.

Sufletul românesc e pașnic și vede în calitate de om a tuturor oamenilor din lume, semnul unei identități care le garantează valoarea distinctă și unică în universul în care trăim. De aceea românul consideră drept cea mai mare virtute *omenia*.

E cea dintîi trăsătură a spiritualității românești. Ea descrie o stare interioară și una de relație. Pentru român nu există reproș mai cumplit decît să-i spuie cuiva: *Nu ești om!* Și tot așa, cînd vrea să găsească cel mai mare cuvînt pentru o faptă ieșită din comun, pentru un act de generozitate, pentru jertfa în slujba altuia, apelează tot la cuvîntul acesta: *Acela e un om!* Sînt particularități de limbaj care exprimă dimensiuni sufletești, spirituale, o spiritualitate.

Femeile noastre, în vorbirea lor colorată de toate zilele, cînd vorbesc despre bărbatul lor, îl numesc întotdeauna „*omul meu*”. Dar de cele mai multe ori întrebîntează un sinonim de uriașă semnificație: „*Românul meu*”. Evident, nu e în intenția nimănui să limiteze *omenia* la români, dar această sinonimie o atestă încă odată în viața lor primară, aceea care e tot una cu aburul care iese din brazdă, cu apa care izvorăște în fîntîni, cu norul care se ridică din văile dintre munți, cu dimineața care se alege din noaptea care se destramă. Românul e om.

Omul ei e românul ei. Femeia a găsit astfel numele cele mai scumpe cu care își poate onora bărbatul: om și român! Om, adică român! Român, adică om!

Poetul cel mare al unirii noastre, Vasile Alecsandri, n-a găsit o metaforă mai cuprinzătoare pentru a exprima substanța care face din român o unitate de nedespărțit, decît „*inima română*” — „*Hai să dăm mîna cu mîna, cei cu inima română!*”

Inima română a bătut veac după veac în toți urmașii Daciei și-ai Romei. Sentimentul unității n-a dispărut nici o clipă din sufletele lor, chiar dacă uneori vitregii istorice au lucrat împotriva-le, despărțindu-i.

Au pîndit cu răbdare momentul prielnic și, cînd a venit, s-au unit și au fost din nou una, ca la început. Și cînd din nou alte vitregii i-au despărțit, din nou și-au pus în lucrare răbdarea și tot ce au mai putut și, la alt moment prielnic, iarăși s-au unit. N-au uitat niciodată unii de alții și n-au admis niciodată despărțirea pentru eternitate. Sentimentul unității a fost o constantă a sufletului românesc, în toate clipele vieții lui.

Pe români i-a ținut în unitate spirituală, în afară de *inima română*, limba și credința. Istoria ne spune că cei care își uită limba se înstrăinează repede. Limba revarsă simțirile inimii, iar cînd nu le mai revarsă, le înăbușă și le omoară.

Aici, pe vatra noastră, noi ne-am păstrat limba prin care a vorbit nu numai inima noastră, ci și strămoșii noștri, și munții și ogoarele, și soarele și florile, soarele nostru, florile noastre, munții noștri. Cînd au vrut unii să ne dezbine credința, au apărut *Plîngerile* poporului, de el scrise, de el cîntate, spre neuitare, ca cea sfîșietoare *Plîngere a mîndritirii Silvașului*, care nu vedea în uniație altceva decît atentatul la unitatea românească: „*Nu mai ca să ne răsnească, de trații din Țara Românească, și din Țara Moldovească; Ba încă și între noi din Ardeal, să bage pe cel viclean, să nu ne mai putem înțelege...*”

Credința ne vine de la creștinismul care se naște odată cu noi, cînd noi ne nășteam odată cu el. Ne vine și de la acel misterios strămoș al nostru Zalmoxis, despre care Platon știa că era rege și zeu, iar Strabon că era mare preot divinizat, și care cunoștea secretul nemuririi (v. M. Eliade, *De la Zalmoxis la Gîngis-Han*). Ne vine și de la Sfîntul Andrei apostolul lui Hristos, care a călcat pe pămînt românesc și a semănat *Cuvîntul*, Logosul care a rodit și ne-a ținut uniți în vremuri grele, sub urgiile năvălitorilor de tot felul. Am avut atunci preoții noștri care au mers cu credincioșii lor în bejenii, în munți, și au coborît din nou în văi, tot împreună, preoți care au făcut botezuri și cununii, au sfințit apa și grîul, și vinul, și mierea, și untuldelemn, și sufletele, și viețile lor. Au slujit în limba română, au spovedit și au împărtășit, și slujba lor a fost rugăciune și școală de limbă.

Am avut de pe atunci cărți scrise de mîna și biserici de lemn, pe care le-am reînnoit generație după generație, pînă la cele din urmă care au supraviețuit și au ajuns pînă la noi. Moartea pîndește și lucrurile, ca și pe oameni. De aceea nu ne-au rămas de pe atunci nici cărți, nici biserici, dar asta nu înseamnă că n-au fost. De prin secolul al XIV-lea încoace (dacă o fi dreaptă datarea Codicelui de la Ieud) avem totuși și limbă scrisă, iar biserici, din cele de piatră, avem și mai vechi. Chiar cu o mie de ani mai vechi, dacă ne gîndim la cele descoperite de curînd în Dobrogea.

Ne-au rămas nume de episcopi de la Tomis, — și ce nume frumoase — Evangelicus, Efreim, Vetrantion, Gherontie, Teofim I-ul și al II-lea, Paternus, toate din secolele IV și V. Un episcop de Tomis a luat parte la Sinodul I ecumenic, de la Niceea (325), la procesul care a stabilit identitatea cerească a lui Iisus și raportul dintre El și Tatăl. Ne sînt cu

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

425 ani de limbă românească la școala din Șcheii Brașovului

„1559 die 12 Martii verordnet Herr Johannis Benckner, Croner Richter, den Wallachen bei der Stadt den Catechismus zu lernen...” (Josef Teutsch, cronică germană între anii 1345—1748), (1559 12 martie a decretat domnul Johannis Benckner, judele Brașovului, valahilor de lingă oraș (n.n. din Șcheii) Catehismul pentru învățătura).

Sînt 425 de ani, de cînd autoritatea brașoveană, în mod festiv și oficial oferă Catehismul românesc tipărit de diaconul Coresi la Brașov pentru a fi întrebunțat în școala românească, făcînd un gest de recunoaștere a limbii române ca limbă națională a poporului etnic și aceasta la școala ale cărei începuturi se scaldă în vremuri necunoscute. Cercetări recente dovedesc existența ei sub egida bisericii mult înainte de anul 1495 cînd „s-au zidit biserica și școala”, întrucît un document papal interzice la 1399 manifestarea școlară și bisericească a „schismaticilor” din Șcheii, iar un „Omiliar” din secolele XI—XII, descoperit recent presupune existența școlii în condițiile prezenței Omiliarului, ca manual al „școlii de predică”.

În mod firesc, în condițiile slavonismului cultural (sec. XI—XVI) școala întrebunțată cartea sfîntă de cult și cultură, dar pregătea elevi români, pentru care limba euristică de înțelegere era cea românească. Pe măsură ce înainta în timp, întrebunțarea în școală a limbii române se vedea tot mai necesară, întrucît „întunearecul de cuvinte” slav devenea din ce în ce mai puțin înțeles așa încît la 1559, cînd în prezența autorităților locale se aprobă întrebunțarea limbii române, se redobîndește de fapt un drept cu profunde implicații în istoria poporului român.

Cîtă semnificație poartă în sub-stratul ei scrisoarea boierului Neacșu din Diăgopole (Cîmpulung) scrisă la 1521 judeului sas al Brașovului, Hans Benckner, căci Neacșu ca boier, la 1521 știa

să scrie de mult românește și învățase undeva să scrie românește odată ce nu-i cere judeului iertare pentru întrebunțarea limbii române și odată ce textul dovedește atîta ușurință în exprimare, iar pe de altă parte judele brașovean, sas fiind, știa și accepta să citească românește, sau cel puțin la curtea sa limba română era semi-oficială, află timp cît păstrează scrisoarea în seiful său. Este știut că, în mod tradițional, protopopii de la biserica Sf. Nicolae dețineau și calitatea de „scriitori la cetate”, fiind folosiți ca oameni de cancelarie pentru redactarea documentelor slave, latine dar și ca traducători de limbă română. „Poate să socotească fîștece — scria cronicarul șcheian Radu Duma — precum au fost sașii cătră ticăloșii șcheii (n.n. săracii), avîndu-i la cîinste și dragoste pentru multe lucruri bune ce avea de la Șcheii, că unde era ca să trimiță cu vr-o soție, tot din Șcheii trimitea, și ducea pe prot(opopul) cu doi jurați la Sfat și se sfătuia...”. Și exemplificări ar putea fi multe în acest sens, căci este cunoscut cazul protopopului Mihai aflat în atîtea misiuni la curtea domnilor din Muntenia și Moldova, fiind cel care l-a întîmpinat pe Mihai Viteazul la intrarea sa în Țara Birsei. De asemenea protopopul Iane, colaboratorul coresiian, care în calitate de „scriitor la cetate” realizează primul act brașovean în limbă română la anul 1587. La fel, preotul Bratu din Șcheii este preluat de cancelaria sibiiană, fiind apreciat pentru scrierea la 1495 a unei scrisori valahe, iar popa Costea este cerut la curtea sa de Laiotă Basarab cel Bătrîn pentru motive similare la 1477.

Cercetînd textele slave scrise de copiii români ai timpului, se poate constata cu ușurință înundația de elemente românești, grație întrebunțării particulare a limbii române din partea acestora.

(Continuare în pag. a 6-a)

Vasile Oltean

Protopopul Tului Roșescu

„Biserica din Deal”, situată în municipiul Cluj-Napoca, pe strada Bisericii Ortodoxe nr. 10, este a doua biserică ortodoxă — ca vechime — de pe teritoriul actual al municipiului Cluj-Napoca. Cea mai veche este biserică din cartierul Cluj-Someșeni, zidită în anul 1750, din contribuția parțială a aceluiași generosi donatori — ca și cea din interiorul cetății — români macedoneni și greci.

„Biserica din Deal” a fost zidită în anul 1795 și a jucat un rol important în viața românilor ortodocși din capitala Transilvaniei, slujindu-le ca locaș de rugă, mângiere și întărire sufletească, în vremi înviforate. De acest locaș de rugăciune sînt legate evenimentele istorice bisericesti deosebite ... Astfel, în ziua de 29 iunie, 1811, aici s-a făcut instalarea lui Vasile Moga ca episcop al românilor ortodocși din Transilvania. Tot în această biserică, a fost ales și instalat primul episcop al reinviatelor episcopii a Clujului, pînă la zidirea catedralei din centrul orașului.

„Biserica din Deal” a avut slujitori vrednici, de-a lungul timpului, cu studii de specialitate și cu preocupări intelectuale superioare. Dintre aceștia, s-a remar-

cat îndeosebi protopopul *Tului Roșescu*, de la a cărui trecere la cele veșnice, se împlinesc în anul acesta, 60 de ani. Cu acest prilej, considerăm meritor să-i evocăm figura de luptător însuflețit pentru propășirea credincioșilor și pasionat cărturar.

Tului Roșescu este fiul protopopului Vasile Roșescu, slujitor zelos pe teren bisericesc, timp de 37 de ani. Tului — înfiul născut al protopopului Vasile — a văzut lumina zilei în Cluj, la 19 august 1852. Studiile secundare — între anii 1863—1871 — le-a urmat la Cluj, la liceul romano-catolic, unde studiase și tatăl său. Între anii 1871—1874 a urmat teologia la Sibiu. Dornic să studieze în continuare, după isprăvirea studiilor teologice, s-a înscris la Facultatea de Drept din Cluj, ale cărei cursuri le-a frecventat timp de trei ani. În vremea aceea, a îndeplinit și funcția de catehet pentru elevii ortodocși de la școlile din Cluj.

În anul 1876 încheie căsătorie cu Ana, fiica preotului Lazar Maxim din Apahida. La data de 15 iulie 1876 este hirotonit preot pentru parohia Apahida. După 11 ani de rodnică păstorie în această parohie, trece capelan protopopesc (1887), iar în anul următor, după moartea tatălui său, urmează ca paroh și protopop al Clujului.

(Continuare în pag. 4-5)

Pr. prof. Ion Bunea

Înălțarea Sfintei Cruci

(Continuare din pag. 1)

puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18). Crucea este și semn al mîntuirii prin Hristos carele „a purtat păcatele noastre, în trupul Său pe lemnul (Crucei), pentru ca noi murind față de păcate, să viețuim dreptății (ca unii care) cu rîmile Lui ne-am vindecat” (I Petru 2, 24); Este de asemenea semn al slavei lui Hristos, precum a zis chiar Mîntuitorul în convorbirea cu Luca și Cleopa pe drumul spre Emaus: „Nu trebuia oare, ca Hristos să pătimească acestea ca să intre în Slava Sa?” (Luca 24, 26); Hristos însuși a făcut din Cruce semn al biruinței, deoarece Hristos „a dezbrăcat domniile și puterile (satanice) și le-a dat pe față cu hotărîre, biruind asupra lor prin Cruce” (Colos. 2, 15, și îndemnînd astfel pe toți oamenii credincioși să ia asupra lor puterea Crucii prin chiar îmbrățișarea ei precum a zis: „Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să urmeze Mie” (Mc. 8, 39), „Căci cine va voi să-și scape viața, o va pierde. Dar cine va pierde viața sa pentru Mine și pentru Evanghelie, acela o va mîntui” (Mc. 8, 35). Soarta tuturor credincioșilor va fi pecetluită de Marele Semn al Crucii, cînd „se va arăta pe cer Semnul Fiului Omului și ... toate neamurile pămîntului vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și slavă multă” (Mt. 24, 30).

Toate aceste înțelesuri ale Sf. Crucii ni le prezintă și ni le explică învățătura Bisericii prin Sf. Tradiție.

Sub semnul mîntuitor al Sfintei Crucii, prin tainele Bisericii se face intrarea noastră în viața de creștin prin Botez, căci prin afundarea de 3 ori ne răstignim, ne îngropăm și înviem ca El (Col. 2, 12) murind păcatului și ne naștem vieții celei noi în Hristos; prin ungerea cu sfîntul mir primim darurile aduse lumii prin Sf. Cruce, iar prin împărțirea cu Sfîntul Trup și Sînge îl primim pe Domnul nostru Iisus Hristos întreg, spre sfîntirea vieții noastre și ca o cheazăie a învierii în împărăția Sa. Sub semnul Sfintei Crucii Dumnezeu îl mîntuiește și ca o cheazăie a învierii în împărăția Sa. Sub semnul Sfintei Crucii Dumnezeu îl mîntuiește și ca o cheazăie a învierii în împărăția Sa. Sub semnul Sfintei Crucii Dumnezeu îl mîntuiește și ca o cheazăie a învierii în împărăția Sa.

De aceea am primit „prin tradiția tainică”, cum ne învață Sfîntul Vasile cel Mare, să ne însemnăm cu puterea Sfintei și de viață dătătoare Crucii, în toate împre-

jurările vieții noastre: atunci cînd ne sculăm din somn dimineața, cînd începem și sfîrșim orice lucrare, cînd ne așezăm sau ne ridicăm de la masă, cînd plecăm sau venim dintr-o călătorie, ori cînd, osteniți de truda unei zile, mergem spre somn, spre odihnă. De fiecare dată rostim cuvintele luminătoare: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh” și toate lucrările le începem cu „Doamne ajută”; și le sfîrșim cu cuvintele „Mulțumim Ție Doamne pentru darurile revărsate peste noi”.

Fiii Bisericii noastre care au avut parte în trecut de una din cele mai zbuciumate istorii, au găsit totuși răgazul să înalțe lăcașuri de închinare, în care au preamărit pe Dumnezeu și pe copleșele cărora au așezat Sfînta Cruce, semn al iubirii și al puterii lui Dumnezeu, în care și-au pus nădejdea de la începutul ființării lor în istorie: români și creștini. De aceea, pe mormintele celor adormiți, sau la căpătuil lor, au pus iarăși Crucea lui Hristos, biruitoare asupra morții și cheazăie a învierii celei de apoi, din darul și puterea Celui Răstignit.

Așa precum toate bisericile și catedralele creștine poartă, ca pe un stindard simbolul Sf. Crucii pe toate turnurile și cupolele lor, iar în interiorul lor străjuiește chipul ei strălucitor, devenind astfel „frumusețea Bisericii”, iar demonilor rană, tot așa păstrăm și noi în inimă și ne însemnăm cu Sf. Cruce care ne dă tărie și frumusețe înălțîndu-ne cu gîndul la însemnătatea ei în viața noastră de mădulare ale Bisericii lui Iisus Hristos cel Răstignit și Înviat a treia zi.

Cîntarea care răsună în biserică în ziua Înălțării Sf. Crucii: „Crucea se înalță astăzi, și lumea se sfîntește. Că Cel ce șade împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt, pe Dînsa miinile și-a întins; și toată lumea o ai tras la cunoștința Ta, Hristoase. Deci pe cei ce nădăjduiesc în Tine, învrednicește-i dumnezeieștii slave”, să ne fie îndemn la trăirea în curăție a vieții, în pace cu noi și cu semenii noștri, în ascultare față de cei ce ne ocrotuiesc, căci numai împlinind acestea, ne facem vrednici ai bunurilor pe care ni le-a adus Jertfa de pe Cruce a Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Drept aceia cinstind cu evlavie crucea cea de viață făcătoare care a deschis prin Jertfa lui Hristos calea noastră spre înviere, se cuvine să ne înălțăm sufletele și să rostim cu toții imnul Sf. Crucii: „Crucei Tale ne închinăm Hristoase și Sf. Învierea Ta o lăudăm și o mărim!”

Idealul desăvîrșirii în Ortodoxia românească

(Continuare din pag. 1)

noscuți o mulțime de martiri din timpul persecuțiilor, patru dintre ei fiind în anii din urmă descoperiți la Niculițel, în Dobrogea: Zoticos, Atalos, Kamasis și Filipos (începutul sec. IV). Acești sfinți sînt un adevărat miracol istoric: numele lor exista în simaxare, dar nimeni nu știa unde și cînd au trăit. Mulți îi socoteau simple existențe ipotetice, invenții ale pietății populare. Și iată că trupurile lor vin să le confirme existența reală și moartea martirică.

Sfîntul Sava de la Buzău, din a doua jumătate a sec. al IV-lea, e de mult în calendarele noastre. Îl cunoștea Sfîntul Vasile cel Mare care îi cere guvernatorului local, Soranus, corpul — moaște spre a fienerate în Asia Mică, în Capadocia jurisdicției sale canonice.

Tot de pe vremea aceea, un mare compatriot dobrogean, Ioan Casian, ajunge pînă în Franța unde se stabilește, și unde duce monahismul răsăritean. E îngropat și e venerat la Marsilia și azi.

Pe la mijlocul secolului al V-lea un alt mare compatriot, deși mic de statură, de unde i-a rămas și porecla de *cel mic, Exiguus*, pe numele său Dionisie, a stabilit cronologia erei creștine. Toți cei care scriu anii pe cea mai neînsemnată scrisoare, pe acte, pe toate continentele, ar trebui să știe că scriu o cifră stabilită de românul Dionisie cel Mic. Ar trebui să-i zicem „cel Mare!”

De timpuriu a apărut și idealul desăvîrșirii la români, ca ideal primordial, care a cuprins cele — cete de însetați după acel tip de om care să semene la chip cu Dumnezeu. Tipul caokagagatian (omul frumos și bun) a înflorit la început în sihăstria și schituri, înmulțind astfel de lăcașuri în munții Buzăului, în munții Neamțului, și aproape peste tot în Țările românești. De cum au apărut, au devenit colportori de cultură. Fără cultură nu se poate om nou. Meditația și contemplația nu durează fără carte. Așa au început sihăstria acestia o căutare înfrigorată de carte. S-au apucat de tradus înțelepciunea altora — pentru aceasta trebuiau să cunoască limbi străine și au învățat — și apoi au început să scrie ei înșiși. O întreagă literatură de edificare etică a invadat Țara, prefăcîndu-se în instrument de perfecționare, de însuflețire, de curățire, de finisare, de subțiere a sufletelor, a manierelor, a gîndurilor, a cuvintelor și bine înțeles a vieții, a faptelor, a comportamentului moral.

Toate cărțile care au circulat în popor pe vremea cînd încă nu aveam o literatură propriu-zisă, erau cărți de desăvîrșire a minții și a vieții, căutate ca niște Evanghelii mîntuitoare. *Dascălul și Filosoful* erau, alături de preot, autoritatea culturală necontestată. În *Războiul Troiei*, tradus la noi din 1689, se spune despre Palamed: „Și era foarte un iliosol mare Palamid, și dascăl, cît nu mai era altul întru toate împărățiile elinești, cum era acela. Și toți împărății și domnii întreba de (ce-reau de la) dînsu sîtu și-l ținea la cinste foarte mare” (cf. Dan Simonescu, *Contribuții*, 1984, p. 13).

În cărți se căuta înțelepciune, pentru că înțelepciunea era însușirea omului desăvîrșit. Omul acesta era căutat în *Sindipa*, în *Esopia*, în *Halima*, în *Varlaam și Ioasa*, în *Floarea Darurilor*, în *Alexandria*, în *Filerot și Antusa*, în *Erotocrit* și în multe alte cărțile din acestea care stau la baza culturii noastre, oricît ar părea astăzi de neînsemnate. Alături de acestea au fost *Epistolele căzute din cer*, *Istoria lui Arghir*, *Viața lui Alexie*, *omul lui Dumnezeu*, apoi *Antihrisica*, *Hristoția*, *Războiul nevăzut* ... Părinții își pedepseau copiii cu filosofia (de la Paidevo — a învăța) ca să ajungă oameni în stare să se descurce în fața greutăților vieții (*Sindipa*). De învățatură e nevoie și pentru a conduce și pentru a te lăsa înțelepțește condus.

Alături de toți aceștia, sihăstria au dezvoltat calea lor proprie de desăvîrșire și cultivare, întru nimic mai prejos și mai neînsemnată. Dimpotrivă, au dus-o mai departe pînă la culmi spirituale

neatinse în literatura profană. Așezării lor, în afară de cei ai Scripturii, au fost Sfinții Părinți, cei care au convertit filosofia elină la creștinism, și îndeosebi Sfîntul Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare, după care realmente au invadat cîmpul lor de preocupare isihăstii: Grigore Palamas, Grigore Sinaitul, Calist și Ignatie, Simion Noul Teolog ... Au apărut și localnici de valoare, precum Vasile de la Poiana Mărilor, Paisie Velicovschi, Starețul Gheorghe, Calinic de la Cernica. Aceștia au îndrumat teoretic generații de isihăști români, încercînd și unele metode practice de realizare a desăvîrșirii, adică a unui tip de om desăvîrșit, curat, autentic. Cîți au fost, și în cîte locuri, și în ce vremuri, se poate vedea din cele două merituose lucrări ale unui monah contemporan, Ioanichie Bălan: *Patericul românesc* și *Vetre de sihăstrie românească*, stimulate la vreme și de noi. De altfel, cu aceeași intenție am adăugat și noi *Paginile de pateric românesc* la *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*.

Încă nu s-a spus totul, pînă acum, în istoria culturii — dacă s-a spus ceva — despre această categorie de perfecționiști. Dincolo de chipul lor religios, trebuie să vedem în ei pe luptătorii pentru omul nou, pentru un tip de om eliberat de pornirile rele, de patimile care desfigurează, de ceea ce falsifică pe om și-l ține jos, dependent de ceea ce nu este nici esențial, nici frumos, nici bine. Ei căutau omul bun și frumos, onest și pur, omul ca încoronare a genului, omul-om, omul-dumnezeu. Analizele lor psihologice, mai ales autoanalizele exigente, mergînd pînă la nuanțe infinitesimale privind mișcările sufletești și determinările lor, precedeauă cu mult psihologia modernă, așa cum e statornicită acum ca știință. Și o precedeauă în toate branșele ei, inclusiv în psihopatologie, acești căutători de sănătate sufletească, identificînd ca mimimi alții stările malade, și prescriind metode pentru vindecarea lor. Psihologia își va îmbogăți mult cîmpul de investigație, în ziua în care se va apleca asupra moștenirii acestor înaintași.

Tot așa, umanismul românesc nu va avea decît de folosit luînd în considerație acest efort de perfecționare care, măsurat chiar și numai cu măsura laică, a constituit în istorie o școală, o metodă, un drum spre un om tot mai eliberat de pete și de neputințe, tot mai înalt, desăvîrșit.

Spiritul românesc și-a definit astfel încă un element constitutiv a ceea ce numim spiritualitatea sa. La începutul secolului al XVII-lea Neagoe Basarab a văzut în această dimensiune a spiritualității exact ceea ce era ea, și a preluat-o cu multă pricepere în cartea sa menită să-i pregătească fiul pentru domnie, dar și pe suptuși pentru o viață demnă. După aceea au început a se traduce și copia *Patericele* și în primul rînd cel egiptean, rămas pînă azi neîntrecut. Alături de acestea au circulat însă și *Lavsăconul* și *Limonariul*, iar mai apoi *Proloagele*.

Dacă scrierile despre paza gîndurilor, despre liniștire, despre trezvie, despre rugăciune, au fost mai mult îndreptate teoretice și numai uneori practice, pentru capete mai luminate, — mai ales cele despre *rugăciunea minții* sau a inimii — *Patericele* au fost cărțile citite de toți, înțelese de toți, pentru că ofereau biografii ușor de imitat, în genul lui *Varlaam și Ioasa* și a lui *Alexie*, *omul lui Dumnezeu*. De aceea au și avut o circulație atât de răspîndită.

Înainte de orice, așadar, *Patericul* a fost și mai este o carte a modelelor. Fiecare își poate alege modelul potrivit măsurii lui.

Patericul e o carte de biografii spirituale. Și nu de biografii amănunțite, ci de biografii care se alcătuiesc din sentințe, din cugătări scurte, din răspunsuri la întrebări esențiale care pot compune întreaga biografie a unui om. Se contează pe faptul că cititorii au capacitatea acestei recomunerii, ceea ce merită a fi menționat în mod special. Corespon-

dențele spirituale dintre carte și cititori se realizează spontan, ceea ce atestă atât valoarea cărții, cât și a cititorilor.

Patericul e, în parte, o carte despre oameni realizați, dar fiindcă nu e o carte „alcătuită” artificial, cu scopul de a oferi modele pioase, convenționale, e plin și de oameni care eșuează. Și aceștia oferă exemple de viață, veridice, care îi fac pe cititori să simtă că e o carte pentru ei, pentru cei care caută și încearcă, pentru cei care au rătăcit și se regăsesc. Firește, cîteva stele mari, strălucitoare, stau mereu de pază undeva, pe pagini dinainte știute, ca tipuri realizate către care aspiră tot novicele. Antonie, Arsenie, Pahomie, sînt nume care sună ca Socrate, Platon, Aristotel ...

Iată un model de procedeu pedagogic caracteristic pentru spiritualitatea *Patericului* și pentru metodele înțelepților lui în lucrarea cu ucenicii: S-au dus oarecari frați la Avva Antonie și i-au zis lui: Spune-ne nouă cuvînt, cum să ne mîntuim, (cum să progresăm în desăvîrșirea caracterului nostru): Zis-a lor bătrînul: Ați auzit Scriptura? Bine vă este vouă. Iar ei au zis: Voim să auzim și de la tine, părinte. Și a zis lor bătrînul: Zice Evanghelia: De te va lovi cineva peste fața cea dreaptă a obrazului, întoarce-i lui și pe cealaltă. Zis-au lui: Nu putem face aceasta. Zis-a lor bătrînul: De nu puteți întoarce și pe cealaltă, măcar pe aceea a lui s-o suferiți. Zis-au lui: Nici aceasta nu putem. Zis-a bătrînul: Dacă nici aceasta nu puteți, nu răspundeți la palma primită, cu o lovitură asemănătoare. Și au zis ei: Nici aceasta nu putem.

Și iată concluzia bătrînului, absolut surprinzătoare, dar tot atât și de înțeleaptă, esopică, pentru că nu forțează nota, nu-i violentează cu porunci pe care nu le pot îndeplini, ci le prescrie ironic mîncare:

Deci zis-a bătrînul ucenicului său: *Fă-le acestora puțină fier-tură, căci sînt neputincioși!* Procedeele cele mai serioase alternează cu gluma și ironia, toate puse în slujba formării omului. Sfîntul Antonie cel Mare glumea adesea cu ucenicii săi și cînd un oarecare i-a reproșat acest lucru, el l-a pus să întindă un arc de vinătoare, pînă cînd acela a spus: Dacă îl mai întind, se rupe. Tot așa se întimplă și cu ucenicii, dacă peste măsură le vom cere să exerseze.

Patericul e o carte care nu se învechește și care e plină de resurse interioare pe toate măsurile, complexă precum sînt sufletele omenești, și simplă precum sînt sufletele care reușesc să se simplifice, și astfel deschisă mereu pentru noi înțelegeri. În istoria umanismului creștin, dar nu numai a acestuia, *Patericul* trebuie neapărat menționat ca instrument de educație și de desăvîrșire. În istoria spiritualității noastre a ocupat un loc dintre cele mai importante. Dovadă sînt mulțimea manuscriselor și faptul că astfel de scrieri mai apar încă și în zilele noastre.

Spiritualitatea ortodoxă românească a evitat întotdeauna excesele. A împăcat în chip ideal forma cenobitică (viața de obște), cu forma eremitică și idioritmă. N-a împus tipuri standard, suflete tip.

Idealul desăvîrșirii a fost întotdeauna urmărit cu discreție, respingînd publicitatea și vedetismul. S-a menținut în limitele rînduiri bisericesti, a smerenței și a supunerii față de sfatul cel bun, ascunzînd performanțele individuale sub măsura comună, iar în afară s-a exprimat prin slujbe, rugăciuni și predică exegetică, mai ales explicînd Evanghelia și predicînd virtutea, învățînd cum se poate ajunge la chipul îmbunătățit sufletește, drept, cinstit, încălzit de iubire pentru aproape și pentru întreaga creață, om de pace, de înțelegere și de echilibru.

Un astfel de om s-a străduit să realizeze în toată istoria sa spiritualitate ortodoxă românească, și tot acesta este și idealul ei de desăvîrșire de astăzi.

Pomenirea lui BRÎNCOVEANU

La 15 august, anul acesta, s-au împlinit 270 de ani de la moartea martirică a lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714), voievodul a cărui domnie a însemnat o epocă de aur în istoria Țării Românești.

Încăunat la dorința boierilor, fără voia lui, vodă Brîncoveanu a știut să țină cirna țării sale cu țarie, demnitate și fermitate. Aflat între două puteri care-și disputau înfruntarea politică, Austria și Turcia, el a reușit, prin diplomație, să-și ferească țara de războaie, purtând doar o singură bătălie, în anul 1690, la Zărnești, cu nemții, învingându-i. „Osîndit să nu facă politica armelor” — zice N. Iorga —, Brîncoveanu „a făcut în schimb marea politică a culturii”. Școlit sub îndrumarea unchiului său, învățatul stolnic Constantin Cantacuzino, Brîncoveanu era un susținător al culturii încă de când era doar logofăt. Ajuns domn, el va duce spre culmi mișcarea culturală ce începuse sub Șerban Cantacuzino (1678—1688). Încă în 1683, Brîncoveanu ridică o biserică la Potlogi și alta la Mogoșoaia (1688), lângă București. Între 1684—1704 el zidește Mănăstirea Hurezi — Vlcea, căreia i-a urmat o adevărată salbă de biserici, mănăstiri și palate, toate în specificul „stil brîncovenesc”. Între acestea amintim: Mănăstirea Rîmnicul-Sărat (1691—1697), biserica din Făgăraș (1690), cea din Simbăta de Sus și cea din Poiana Mărului, Mamul (1696), Sfântul Gheorghe Nou din București (1707) etc.

La curtea lui Brîncoveanu se încrucișau două influențe: cea italiană, venită din Occident avea reprezentanți ca: medicul Iacob Pylarino, care a pus bazele primului spital românesc, la Colțea, apoi George Maiota, Ioan Avramie, Anton Maria del Chiaro, secretarul de limbi occidentale al lui Brîncoveanu și alții. Influența grecească era exercitată, în primul rând de cîțiva patriarhi orientali: ecumenic Dionisie al IV-lea Seroglanul, care-l unse domn în 1688, ierusalimiteni Dositei și Hrisant Notara, alexandrinul Gherasim Paladas, antiohianul Atanasie al IV-lea Dabbas.

Alături de aceștia, s-au impus, dintre pămînteni: stolnicul Constantin Cantacuzino, mitropolitul Antim Ivireanu, episcopii Mitrofan și Damaschin de la Buzău, frații Radu și Șerban Greceanu și cronicarul Radu Popescu. La Academia Sfântul Sava a adus cadre didactice strălucite, ca: Sevastos Kimenitul, Ioan Comnen, Panaiot Sinopeus, Gheorghe Ipomeneu, Gheorghe Trapezuntinul, Mitrofan Gregoras, Maxim Peloponezianul, Ioan Carofil, bine cunoscuți în acea vreme.

Pe lângă Academia de la Sfântul Sava mai funcționa o școală de slovenie la Sfântul Gheorghe-Vechi și o alta de cîntăreți bisericești, la Colțea, înființată de spătarul Mihai Cantacuzino, „om umblat și cult”.

Brîncoveanu „n-a fost numai un dibaci socotitor al vremurilor, un mare ctitor de biserici” — zice Iorga — „ci și un mare ocrotitor al culturii prin scris și tipar”. El a dispus tipărirea de cărți de slujbă bisericească, unele cărți de doctrină ortodoxă, cărți pentru apărarea dreptei-credințe, cărți de zidire sufletească pentru credincioși etc. Numărul mare și variat al tipăriturilor sale se datorează celor cinci tipografii, de la București, Snagov, Buzău, Rîmnic și Tîrgoviște, în care lucrau iscusii meșteri tipografi, ca: Antim Ivireanu, Mihail Iștanovici și Gheorghe Radovici, episcopii Mitrofan și Damaschin ai Buzăului și alții.

Între 1690—1705 s-au tipărit la București 17 cărți, excelind cu *Biblia* din 1688; la Buzău, între 1691—1704 s-au imprimat 15 cărți, între care *Pravoslavnică mărturisire* (1691) și *Octoiul* (1701). La Snagov s-au tipărit doar în cinci ani (1696—1701) alte 14 cărți, între care *Orînduiala slujbei Sfîntilor Constantin și Elena* (1696) și *Antologhionul* (1697). Tot aici, Antim a înființat și o secție arabă, tipăritură mai multe cărți în această limbă. De la Snagov, Antim, ajuns episcop la Rîmnic (1705), tipărește,

DESPRE BISERICĂ ȘI RELIGIE ÎN ROMÂNIA

Consemnări din presa internațională DESPRE ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA PENTRU PACE ȘI DEZARMARE

După cum se știe între 21—23 iunie 1984 a avut loc la București Adunarea Culelor din România pentru Dezarmare și Pace la care au participat, în afară de reprezentanții tuturor Culelor din țara noastră, și un important număr de oaspeți străini din aproape toate țările Europei, din S.U.A. și Canada, reprezentanți ai Bisericilor, ai unor organizații creștine internaționale, ziariști. Aproape toți participanții, din țară și din străinătate, au luat cuvîntul, declarîndu-se în unanimitate sprijinitori ai ideilor de pace și colaborare între oameni și popoare, împotriva cursei înarmărilor și a pregătirilor de război. Adunarea s-a bucurat de o mare atenție și prețuire din partea mijloacelor de mass-media. Iată o relatare din publicația italiană RELAZIONI RELIGIOSE (nr. 69—71, 1984) semnată de Antonio Jerkov:

În timpul sejurului nostru la București ne-am întâlnit, din întâmplare, cu un numeros grup de clerici străini, veniți cam din toată lumea, pentru a participa la o întrunire internațională pe problemele păcii, inițiată de Biserica Ortodoxă Română.

Nu supraapreciem importanța unor asemenea „întruniri pentru pace”, care, în actuala situație politică internațională, dau întotdeauna impresia de manifestații dirijate politic. S-ar putea ca această întrunire să aibă într-o mai mică măsură acest caracter, avînd în vedere că ea a avut loc la București și știindu-se că guvernul român (neliind, firește, străin de întrunire) urmează o politică internațională care vizează în mod sincer pacea, dezarmarea nucleară și destăințarea blocurilor militare.

Și varietatea Bisericilor și a personalităților reunite la București ne permite să afirmăm că nu a fost vorba de o orchestră dirijată într-un sens unic și că întrunirea inter-ecclesiază a avut rezultate pozitive și utile. Nu ne gândim în mod special la problema păcii, avînd în vedere că nu e de conceput astăzi o Biserică creștină care, prin însăși vocația ei, să nu se simtă mesageră a doctrinei de pace. Importanța reuniunii, după părerea noastră, constă în prilejul pe care l-a oferit pentru întâlniri între conducători clericali din diferite țări care s-au putut cunoaște, au schimbat păreri, au stabilit raporturi bilaterale și multilaterale în vederea

viitoarelor lor contacte.

În acest sens, Biserica Ortodoxă Română, care a organizat întrunirea, s-a făcut promotoarea unor contacte interclericale care cu siguranță au mers mai departe de „paciismul” în vorbe și lipsit de conținut. La reuniunea de la București au predominat prezențele reprezentanților diferitelor Biserici Ortodoxe și protestante, dar cu siguranță reprezentanții Vaticanului au stabilit contacte nu numai cu Patriarhia română, ci și cu diferiți șefi și reprezentanți ai organismelor protestante și ortodoxe, internaționale și de stat. Politică „ecumenică” se face mai ales prin aceste întruniri.

Pe planul concret al raporturilor între Vatican și Biserica Ortodoxă Română, cu acest prilej monseniorii Arrighi și Fortino au făcut o vizită protocolară la Patriarhul Iustin, în timpul căreia s-a exprimat „dragostea frățească” și bunăvoința reciprocă, dar nu au fost abordate probleme concrete. Totuși, delegația Vaticanului a întâlnit, în timpul sejurului la București, unii mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române cu care au fost abordate ceva mai detaliat anumite probleme „bilaterale” dintre cele două biserici, chiar dacă într-o formă „particulară”.

Afirmăm încă odată că aspectul cel mai interesant și cel mai valoros al întregii reuniuni l-au constituit convorbirile neoficiale bilaterale și multilaterale desfășurate cu acest prilej între reprezentanții diferitelor biserici.

Despre același eveniment scrie ziaristul Francesco Strazzari în rev. „Il Regno-attualità”, nr. 14, din 20 iulie 1984, sub titlul:

O COPLEȘITOARE REUNIUNE A BISERICILOR DIN ROMÂNIA:

„Dezarmare și Pace. Balcanii nu trebuie să fie nuclearizați. Acestea au fost temele din centrul unei dezbateri desfășurate la București. Trebuie să o spunem: Adunarea tuturor confesiunilor religioase din România a fost bine organizată. Au participat mai mult de două sute de persoane, nume de seamă din lumea ortodoxă, de la Patriarhul Iustin, la Mitropoliții Antonie, Nestor, Nicolae, iar din Biserica romano-catolică Episcopul rezident Jakob Antal de la Alba Iulia, administratorii diecezanilor Robu, Gherghel, Krauter etc., fără să mai cităm personalitățile Bisericilor Reformei.

„Balcanii nu trebuie să fie nuclearizați”: Asupra acestui punct, confesiunile religioase din România sînt categorice. Interpret pasionat al acestuia s-a făcut Petru David de la Institutul Teologic din București, reafirmînd poziția românească: nu producerii de arme nucleare și experimentării lor; nu achiziționării; nu cuceririi de teritorii prin orice fel de arme; nu bazelor militare străine pentru arme nucleare; nu transportului

lor pe teritoriu; nu oricărui manevre. România, prin gura Președintelui său, a vorbit în această privință clar. El se menține credincios angajării sale. Pînă în 1985 nu vor fi sporite cheltuielile militare. Dimpotrivă este în acțiune reducerea cu 20%.

„Președintele Ceaușescu este considerat, de către mitropoliții și episcopii Bisericii Ortodoxe, „un erou al păcii și al bune înțelegeri între popoare”. Astfel, Vicarul Patriarhului Iustin, Episcopul Vasile, într-un înflăcărat discurs, spunea: „În calitate de ierarh al Bisericii Ortodoxe Române și de rector al Institutului Teologic din București, unde noi educăm și formăm pe tinerii preoți în spiritul acestor idei, exprim adevărul meu total la toate inițiativele și acțiunile statului nostru și ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmare, promovarea păcii și a colaborării între popoare și, în general, pentru progresul umanității”.

„O intervenție foarte aplaudată a făcut Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei.”

pînă la 1707 alte 10 cărți după care, ajuns Mitropolit al Ungrovlahiei, va tipări la Tîrgoviște un însemnat număr de cărți. Acum epoca slavonă e pe sfîrșite. Se tipăresc, totuși, și cărți bilingve, slavo-române, ca: *Triodul* (Buzău — 1697 și 1700), *Mineiele* (Buzău — 1698), *Catavasierul* (Tîrgoviște — 1713) și altele. Se impune însă scrisul în românește. *Psaltirea* (București — 1694), *Evanghelia* (Snagov — 1697), *Antologhionul* (Rîmnic — 1705), *Octoiul* (Tîrgoviște — 1712) sînt doar cîteva din aceste tipărituri. S-au tipărit apoi, tot în românește, și cărți de învățătură, ca: *Mărgăritarele* Sfîntului Ioan Gură de Aur, (București — 1691), *Carte sau lumină* (Snagov

— 1699), *Floarea Darurilor* (Snagov — 1700), *Învățătura beserecească* (Tîrgoviște — 1710), *Pilde filozofice* (Tîrgoviște — 1713) și altele.

Literatura istorică s-a dezvoltat și ea. Radu Popescu scrie acum „Istoriile domnilor Țării Românești”, iar Radu Greceanu „Viața lui Constantin Brîncoveanu”. O „Cronică Anonimă” poartă titlul „Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717”, iar stolnicul Constantin Cantacuzino tipărește, în 1700, la Padova, în grecește și latinește „Harta Țării Românești”.

Această bogată activitate tipografică și culturală, la care se adaugă realizările sale arhitectu-

Ziaristul Antonio Jerkov scrie, în aceeași publicație italiană „Relazioni religiose” (nr. 69—71, 1984):

DESPRE BUNELE RELAȚII DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI STAT

Am auzit și am citit cu diverse ocazii că în România Biserica este persecutată și este persecutată chiar și Biserica Ortodoxă Română. Sejurul nostru la București a durat doar o săptămînă și, desigur, nu este suficient spre a exprima judecări definitive, dar unele impresii rămîn cu siguranță valabile.

Nuam la București sînt astăzi 400 biserici ortodoxe, toate deschise. Asta dă o idee despre mărimea capitalei române, dar și despre religiozitatea poporului român. Am vizitat biserici în orice oră a zilei și în toate cartierele orașului, dar nu am văzut nici o singură biserică goală.

În după-amiaza unei zile de sîrbătoare, într-una din bisericile din centru am numărat vreo 20 de persoane, toate tinere, băieți și fete, probabil studenți.

Am vizitat diferite țări socialiste, dar în cele ortodoxe rareori am văzut atîția tineri frecvențînd biserica.

Numărul credincioșilor ortodocși din România este apreciat la circa 11 milioane. Patriarhia Ortodoxă Română are 13 diocese în țară și două în străinătate (Paris și Detroit). În România funcționează peste 10 000 de parohii. Forța spirituală a Bisericii este în mod sigur reprezentată și de cei peste 500 de călugări și 2 000 de călugărițe. Viața monahală pentru o Biserică Ortodoxă este de primă importanță, ca sursă de viață spirituală.

În publicația catolică „Bilanțul lumii”, editată în 1960 în Belgia, se arată că: „În 1956 (în România) 13 episcopi și 650 preoți ortodocși erau în închisoare.” Datele se referă cu siguranță la perioada „stalinistă” sau la anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, deși nu putem spune cît sînt de exacte. Astăzi, în mod sigur, situația este radical schimbată. Există și români ortodocși, tradiționaliști. În astfel de medii Biserica Ortodoxă este de-a dreptul acuzată că este prea în consens cu guvernul. Este un fenomen care există și în alte țări socialiste. Am avut clara senzație că Biserica Ortodoxă Română nu se pretează la manevre politice împotriva guvernului. Există o tradiție a Bisericilor Ortodoxe, aceea de a fi Biserici naționale. Azi în România Biserica și statul sînt separate, dar de fapt o Biserică națională nu poate fi indiferentă față de un guvern ca guvernul român, care în acest moment politic internațional vrea mai ales să salvgardeze independența statului și a națiunii române. Este o simbioză istorică, ideologic anormală dar, din punct de vedere politic de înțeles și necesară.

Statul are nevoie de loialitatea Bisericii și se comportă ca atare față de ea. Biserica are nevoie de un stat care să garanteze independența națională și se comportă în consecință față de stat. Nu este în interesul Bisericii, nici în al puterii sale interne, să slăbească un guvern care, pentru o mie de motive, este apărătorul independenței statului național. Nu este în interesul unui guvern comunist, dar național, să caute confruntări inutile cu o Biserică patriotică și care își îndeplinește rolul ei în istoria țării. Cu siguranță că vor apare probleme, pro-

tabil multe, dar, în fond, cele două forțe se înțeleg. Una o avantajează pe cealaltă. Ortodoxia românească este plină de situații istorice analoage.

Se spune că guvernul a impus Bisericii Ortodoxe un „numerus clausus” (un plafon în ce privește numărul) pentru admiterea la seminar și la Facultatea Teologică. Un mitropolit ortodox m-a asigurat că Biserica a stabilit pentru admiterea la școlile bisericești un număr în funcție de propriile necesități interne. Și selecția se face exclusiv de către oamenii Bisericii. Numărul candidaților la proeție e mult mai mare în comparație cu capacitatea așezămintelor care trebuie să-i găzduiască și să-i educe.

Statul nu ignoră forța istorică și culturală a Bisericii, iar aceasta evaluează în mod realist existența statului și situația deloc ușoară a acestui stat în complexa situație internațională.

Biserica Ortodoxă Română desfășoară și o intensă activitate culturală, are o profundă tradiție de studii teologice, mai ales patristice, dogmatice, istorico-ecclesiastice. Activitatea editorială a Bisericii este foarte dezvoltată, numeroasele reviste ale diocezelor sînt veritabile volume, studii profunde de cultură religioasă, de teologie, istorie, publicații care merită atenție serioasă din partea studioșilor laici români și internaționali. Ar fi de ajuns să cităm cele trei volume ale splendidei ediții de „Artă Creștină în România”, îngrijită de I. Barnea, sau prețioasa ediție a mitropolitului de Oltenia, Nestor Vornicescu, cu privire la scriitorii patristici ai Bisericii Ortodoxe Române, publicată recent la Craiova. Am vizitat tipografia Patriarhiei din București, unde se desfășoară o muncă imensă de difuzare a religiei și culturii. Există problema hîrtiei, dar grație relațiilor sale ecumenice, Biserica Română depășește asemenea dificultăți.

Raporturile oficiale cu Biserica Catolică se desfășoară prin Comisia mixtă catolico-ortodoxă „di Rodi”, care acționează pe plan teologic și din care Biserica română face parte.

Biserica Ortodoxă Română are și o altă caracteristică particulară. Este unica Biserică ortodoxă latină. Aceasta îi conferă și un rol special ca interpret al mesajului Ortodoxiei în lumea latină și occidentală. De aici derivă și legăturile sale ecumenice cu alte biserici din lume.

Biserica Ortodoxă Română, ni s-a spus, sprijină activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor și orientările adunării de la Vancouver. Un reprezentant autorizat al Sfîntului Sinod ne-a spus că ajutînd lupta pentru dezvoltarea țărilor din lumea a treia, cea pentru eliberarea popoarelor oprimate de colonialism și lupta pentru pace, Biserica Ortodoxă Română nu face altceva decît să-și îndeplinească misiunea sa creștină. S-a discutat și despre problema Ierusalimului și a Locurilor Sfinte din Palestina. Biserica română accentuează necesitatea ca aceste locuri să fie accesibile în mod liber tuturor credincioșilor și se împotrivesc cunoscutelor revendicări ale adunării catolice pentru un „corpus separatum” la Ierusalim.

60 de ani, și de ziua doamnei Maria, soția sa, au fost condamnați la moarte atît el, cît și cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, și credinciosul lor boier Ianache Văcărescu. Au fost decapitați întii copiii, apoi Văcărescu și, la urmă bătrînul voievod care, deși i s-a oferit viața în schimb schimbării credinței nu s-a lepădat de legea strămoșească. Trupurile celor ucși au fost aruncate în mare, de unde cîțiva pescari credincioși le-au luat și le-au îngropat la Halchi. De aici, la 1720, doamna Maria, le-a adus și le-a îngropat în ctitoria voievodului Sfîntu Gheorghe Nou din București, unde se află și azi.

Asist. Ioan-Vasile Leb

Protopopul Tului Roșescu Mîntuirea în Hristos

(Continuare din pag. a 2-a)

Activitatea desfășurată pe o perioadă de 52 de ani, din care 36 de ani de păstorie în Cluj, a fost bogată în realizări. A administrat cu pricepere și tact unul din cele mai extinse protopopiate, începînd de pe cîmpie pînă în creierul Munților Apuseni, și a zidit actualele case protopopești. Paralel cu îndeplinirea conștiințioasă a acestor îndatoriri administrative, duhovnicești și gospodărești, Protopopul Tului Roșescu a ispitit — fără întrerupere — slova. A fost iubitor al cuvîntului grăit, dar îndeosebi al cuvîntului scris, considerînd cartea bună ca un excelent mijloc de intrupare și de propagare a gîndului, precum și un prieten devotat.

Încă din primii ani de preoție, Prot. Tului Roșescu a fost stăpînit de gîndul elaborării unui *Lexicon Bisericesc* și a început să adune material în acest scop. Deși munca n-a fost ușoară, totuși a reușit să adune material în 16.334 de fișe, ceea ce înseamnă aproape tot atîtea cuvinte cîte ar fi cuprins *Lexiconul bisericesc*. Greutăți a întîmpinat la tipărirea lui. Cînd materialul era parțial prelucrat și pregătit pentru tipar, l-a trimis lui Dr. C. Diaconovitch, spre a fi publicat în „Enciclopedia Română”, editată sup auspiciile Astrei. I s-a răspuns, că fiind prea de specialitate, nu poate fi acceptat spre publicare și i s-a restituit, după ce comitetul de redacție al Enciclopediei a utilizat materialul din fișe pentru explicarea unor termeni teologici (Spre ex. „priceasnă”, „samoglasnica”, „oglașenița” s.a.).

Lucrul acesta rezultă din confruntarea acestor termeni teologici din Enciclopedie cu textul din fișe. Protopopul Tului Roșescu n-a descurajat, după acest insucces. A încercat să-și ajungă scopul, apelînd la filologul Sextil Pușcariu, care se găsea la Viena, încredințîndu-i-se să lucreze *Dicționarul limbii române*. Fără rezultat. Munca lui T. Roșescu mercea înainte, purtînd corespondență cu toate centrele ortodoxe românești pentru achiziționarea de fotografii ale ierarhilor, instituțiilor și monumentelor bisericești, cărora vroia să le facă o largă parte în *Lexicon*. Răspunsurile primite erau departe de a corespunde cerințelor unei astfel de lucrări. Din anul 1906, s-a păstrat o scrisoare de la istoricul Nicolae Iorga către Tului Roșescu, în care savantul își arată prețuirea față de o asemenea lucrare și dispoziția de a cerceta manuscrisul. Pentru lămuriri îl îndrumă să se adreseze lui Onisifor Ghibu, pe atunci student în Teologie și Litere la București, iar în vacanță poate fi găsit la Săliște.

După încercările neizbutite de pînă acum, T. Roșescu își îndreaptă nădejdele spre cumnatul său Ioan P. Lazar din Șimleul Silvaniei, care edita o gazetă „Păstorul sufletesc”, rugîndu-l să-i imprime *Lexiconul*. I se stabilesc condițiile de imprimare, desigur inacceptabile, fiindcă lucrarea a rămas — în continuare — în fișe, în proprietatea autorului.

După Unire, Protopopul Tului Roșescu a donat întreaga sa bibliotecă — cu opere de valoare, îndeosebi teologice, și întreg materialul pregătit pentru *Lexiconul bisericesc*, cel dintîi de acest fel în literatura noastră teologică, pentru viitoarea Academie Teologică Ort.-Rom. din Cluj, care și-a deschis porțile în toamna anului 1924. Azi, nu se mai dă de urma acestui material și e păcat că s-a irosit munca asiduă de o viață întreagă a unui cleric — iubitor al slovei —, care spunea în „Cuvînt către cititori ai *Lexiconului*”, „că după o muncă de 33 de ani s-a decis să-l pună la dispoziția prea onoraților colegi și frați preoți”.

La vîrsta de 72 de ani, în 5 iulie 1924, Tului Roșescu s-a mutat la cele veșnice, cu un ideal neîmplinit. A fost așezat — alături de tatăl său — în fața „bisericicii din Deal”, la al cărui altar a slujit cu pilduitoare cucernicie. La împlinirea celor 60 de ani de la săvîrșirea lui din viața pămîntescă, i se cuvine un pios omagiu.

De fiecare dată, cînd rostim Simbolul Credenței sau Crezul, noi mărturisim și credința în Domnul nostru Iisus Hristos, ca Fiul al lui Dumnezeu, născut din Tatăl și de o ființă cu Tatăl, deci ca Dumnezeu adevărat, „prin Care toate s-au făcut”. Mărturisim, mai departe, că Fiul lui Dumnezeu, cel de o ființă cu Tatăl, „pentru noi și pentru a noastră mîntuire, s-a pogorît din ceruri și s-a intrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om”.

Fiul lui Dumnezeu, care s-a făcut om, Domnul nostru Iisus Hristos, cel ce este Dumnezeu adevărat și om adevărat, spunem mai departe, în Crez, că „s-a răstignit pentru noi, în vremea lui Pontiu Pilat și s-a îngropat și a înviat a treia zi, după Scripturi, și s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui”. De acolo, din cer, „iarăși va să vină, să judece viii și morții, a cărui împărăție nu va avea sfîrșit”. Toate acestea le mărturisim despre Domnul nostru Iisus Hristos, ca mîntuitor, căci, după cuvîntul din Crez, toate s-au făcut „pentru noi și pentru a noastră mîntuire”.

Ca fii luminați ai sfintei noastre Biserici dreptmăritoare, noi credem și mărturisim că Fiul lui Dumnezeu, cel ce s-a făcut om, Domnul nostru Iisus Hristos este Mîntuitorul nostru. Credința noastră în Domnul nostru Iisus Hristos

ne-o întemeiem pe învățătura sfintei noastre Biserici, cuprinsă, fie în propovăduirea directă, prin predici, fie în alcătuirile de la sfintele slujbe, din care învățăm rugîndu-ne. Căci sfintele slujbe ale Bisericii noastre sînt în așa fel alcătuite încît cei ce iau parte la ele se roagă și învăț: se roagă învățînd și învăț rugîndu-se. Cei ce învață la sfintele slujbe, învață în prezența lui Dumnezeu, în fața Domnului Hristos.

La sfintele slujbe, credincioșii învață să-L cunoască pe Domnul Hristos ca mîntuitor și să ceară de la El mîntuirea. Și într-adevăr, credincioșii cer mîntuirea de la Cel despre care știu că „în peșteră s-a născut și în iesle s-a culcat pentru mîntuirea noastră”, de la cel despre care știu că „a optă zi a primit a se tăia împrejur pentru mîntuirea noastră” și „în brațele dreptului Simion a primit a se ținea pentru mîntuirea noastră”. Acesta este Hristos adevăratul Dumnezeu nostru „cela ce în Iordan de la Ioan a primit a se boteza pentru mîntuirea noastră, care „scuipări și bății și loviri și cruce și moarte a răbdat pentru mîntuirea lumii”. Despre El se spune lămurit și răspicat, la vremea de pomenire a sfintelor Sale patimi, că „pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, patimile cele înfricoșătoare și Crucea

cea de viață făcătoare și îngroparea cea de voie cu trupul a primit”. Toate acestea și altele asemenea auzindu-le credincioșii rostindu-se în sfînta biserică, în vremea dumnezeilor slujbe, pot înțelege, pot învăța și pot să rețină că Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru, este și adevăratul nostru Mîntuitor, pe care îl rugăm să ne miluiască și să ne mîntuiască, pe noi, ca un bun și de oameni iubitor.

Dar la sfintele slujbe avem și fericitul prilej să ascultăm și citiri din dumnezeiasca Evanghelie, citiri prin care ne încredincim să-L cunoaștem pe Fiul lui Dumnezeu ca mîntuitor al nostru, aflînd că despre El s-a spus de către inger că „va mîntui pe poporul Său de păcate” (Mt. 1, 21). De altfel, însuși numele Iisus înseamnă mîntuitor. Cine zice Iisus, zice mîntuitor.

Iisus Hristos este Mîntuitorul, despre care, la nașterea Lui după trup, ingerul le-a spus păstorilor din apropierea Betleemului: „Iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că în orașul lui David, astăzi vouă vi s-a născut (un) mîntuitor, care este Hristos, Domnul” (Lc. 2, 10—11). Inșuși Domnul Hristos, vorbind despre Sine, ca Fiul al Omului, a spus: „Fiul Omului n-a venit să piardă sufletele, ci ca să le mîntuiască” (Lc. 9, 55) și „Fiul Omului a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut” (Lc. 19,

10). Credincioșii care citesc dumnezeiasca Evanghelie știu că Domnul Hristos a spus și cuvîntul: „Fiul Omului n-a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească el și să-și dea sufletul preț de răscum-părare pentru mulți” (Mt. 20, 28). Lor le este cunoscut și cuvîntul: „N-am venit să judec lumea, ci ca să mîntuiesc lumea” (In. 12, 47).

Ca propovăduitori ai Domnului Hristos, dumnezeieștii Săi ucenici L-au înfățișat pe Învățătorul lor mai ales ca mîntuitor, spunînd lămurit că „întru nimeni altul nu este mîntuire, căci nu este sub cer nici un alt nume, dat nouă oamenilor, întru care să ne mîntuim” (F. Ap. 4, 12).

Pe temelii propovăduirii sfintilor apostoli și a urmașilor lor s-a statornicit în conștiința credincioșilor adevărul că mîntuirea vine de la Dumnezeu, prin Iisus Hristos. Credincioșii noștri sînt însă foarte bine încredințați că mîntuirea, mijlocită nouă de Fiul lui Dumnezeu, este totuși o lucrare a Sfintei Treimi, de aceea ei aduc mărire lui Dumnezeu în Treime, pentru mîntuire, cînd zic: „Că al Tău este a ne mîntui și a ne mîntui și Ție mărire înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, amin”. O astfel de încredințare avînd, mărîm pe Dumnezeu în Treime și cerem de la fiecare dintre cele trei persoane dum-

(Continuare în pag. a 5-a)

Ieromonahul Teofil Părăian

Obiectivele societății secrete „Constituția”

Acum 150 de ani s-a terminat procesul tovarășiei tainice „Constituția”, descoperită în Lugoj la 1830, dar activînd probabil din 1824. Iar de la nașterea mentorului societății în cauză, la 17 iunie a.c. s-au împlinit 190 ani. E vorba de preotul lugojan Dimitrie Petrovici-Stoichescu, locțiitor de protopop și totodată profesor de teologie la Virșeț (secția română). Alți participanți: încă trei clerici lugojeni pe nume Ioan Lăpădat, C-tin Popovici și Ștefan Berceanu, apoi Dimitrie Faur — nobil, Ioan Vancea — arendaș al domeniului de stat din Birna, ca și unii meseriași, comercianți și agricultori din Lugoj.

Printre principalii conspiratori, actul de acuzare aminteste familia „caldărașului” Damaschin Nedelcu cu fiii săi Teodor și Iosif, în casa cărora „se întruneau noaptea, cu ferestrele perdeuite, țînînd întruiri secrete pînă după miezul nopții și redactînd fel de fel de scrisori false împotriva persoanelor și averii cetățenilor” (I. Borș, *Constituția, societate secretă română în Lugoj, 1830—1834*, Lugoj 1928, p. 8). Actul acuzării nu specifică însă scopurile reale urmărite de această întovărire interzisă de legie în vigoare, fapt explicabil deoarece autoritățile imperiale nu dispuneau de probe certe, toate documentele compromițătoare fiind arse înainte de arestare de către Teodor Nedelcu care va și muri în temniță în timpul acțiunii judiciare. În schimb, o serie de indicii ne aduc suficiente lumini. Înainte de toate, o indicație sigură oferă însăși denumirea de „Constituția”. Prin acest apelativ se evidențiază o tendință, o mișcare pentru o nouă structură statală, pentru o rînduială mai dreaptă, adică „așezarea societății pe baze constituționale prin ridicarea maselor”. Dealtfel se pare că la această împrejurare se referă și actul care acuză pe membrii grupării cu pricina că „se îndeletniceau cu scrisori false...” Istoricul I. D. Suciu a definit-o just „asociația antifeudală, înființată de burghezia română din Lugoj, care urmărea să răspîndească în rîndurile populației din Banat, ideile revoluționare burghize din Franța de la 1830”. Același regretat specialist afirma că, deși nu se știe cu precizie programul societății, pe lângă „scopul antifeudal avea și un pronunțat caracter de emancipare națională” (în rev. „Mitropolia Banatului” 1978, p. 271—3). Ținta primordială a fost, așadar, combaterea orînduirii sociale depășite, a privilegiilor domnilor de pămînt care, deși puțin la număr

în acel răstimp (doar 1374 inși), stăpîneau 65% din suprafața agricolă cultivabilă, pe cînd 218 000 de țărani, în majoritate covârșitoare români, dețineau numai 35% din teren.

Nu e lipsit de interes să arătăm cine era conducătorul asociației respective, în detaliu. Slujitorul altarului Dimitrie Petrovici-Stoichescu, din intelectual, cu vederi progresiste și de o ținută morală ireproșabilă, provenea din comuna Belint. Tatăl său, George Petrovici era unul „din preoții luminați ai vremii, care aderase încă din anul 1802 la acțiunea de emancipare a Bisericii ort. române de sub ierarhia sîrbească”, și a cărui semnătură o găsim pe o petiție din 1807 adresată împăratului Francisc I, prin care se cerea ca viitorul director al școlilor din Banat să cunoască limba română. Dimitrie Țichindeal îl numea pe G. Petrovici „iubitorul de națiune”. Tot un inflăcărat patriot va fi și fiul său Dimitrie, remarcîndu-se ca un luptător activ pentru „slobozirea” națională, socială și eclesiastică a românilor bănățeni. Pentru ideile lui progresiste și atașamentul sincer față de neam, Dimitrie Petrovici-Stoichescu este desemnat „vicar general” al proiectatei mitropolii române a Banatului, de către marea adunare populară de pe „Cîmpul Libertății” din Lugoj, prezidată de Eftimie Murgu (1848). La înfrîngerea revoluției, pentru activitatea desfășurată în acei frămîntați ani, austriecii îl condamnă pentru 12 ani închisoare la Kuffstein, eliberîndu-se în februarie 1854, în urma unei grațieri. Două erau acuzele mai grave: circula-rele prin care îndemna preoții ca în ectenii să nu mai pomenească numele împăratului Franz Joseph; mai mult, românii și maghiarii să lupte laolaltă pentru dobîndirea independenței.

Biserica era singura instituție autonomă recunoscută de stăpînirea acelor vremuri, prin ea și numai prin ea se puteau înfăptui aspirațiile poporului român de descătușare națională. Că societatea „Constituția” urmărea și eliberarea Bisericii ortodoxe bănățene de sub jurisdicția sîrbească, acest fapt ni-l confirmă Coriolan Brediceanu înrudit cu familia D. Nedelcu după soacra sa Paulina Rădulescu, nepoată de fiică a conspiratorului, și deci în măsură să cunoască din sursă directă activitatea societății, precum și de la doi fii ai lui Damaschin (Nicolae și Dimitrie). Iată ce destăinuie C. Brediceanu în discursul din 1886 ținut la moartea lui Al. Nedelcu: „tatăl său împreună cu

unchiul său Iosif au suferit în anul 1830 închisoare în temnița din Lugoj pentru că au voit să rupă lanțurile slavismului, ce țineau la desnaționalizarea noastră prin ierarhia bisericească dominantă”. („Foia diecezană”, Caransebeș, nr. 18 din 9 mai 1883). De notat că această declarație a lui Brediceanu se întemeiază și pe dovezile dosarului care se mai afla în arhiva județului Caraș-Severin, dosar pe care l-a studiat propunîndu-și să elucideze acest caz. Din nefericire, nici I. Borș, care a dedicat o broșură „Constituției” în 1928, n-a mai avut posibilitatea să o facă, fiindcă întreg dosarul s-a pierdut — întimplător sau voit — în jurul anului 1910, cu prilejul selectării actelor vechi din arhiva județeană.

Ne-am fi așteptat ca protopopul Lugojuan Ștefan Atanasievici (Atanasiu; macedo-român de obîrșie) ce s-a remarcat pe linia națională, bisericească și școlară, fiind în bune relații cu mentorul acestei asociații ilegale, să fi făcut și el parte din ea. Explicația e următoarea: protopresbiterul lugojean era innobilat (împreună cu familia) prin diploma nobilitară din februarie 1804, deci aparține acelei obști pe care „Constituția” căuta să o submineze. În aceste condiții, nu surprinde apariția sa ca acuzator la proces.

În fine, cîteva sublinieri. În inscripțiile „congregației comitatense” se menționează că Damaschin Nedelcu cu fiii Teodor și Iosif au fost „caldărași”. Acest apelativ privește profesia, nu persoana, căci erau de origine aromâni, oameni instruiți și la curent cu evenimentele politice și sociale ce frămîntau apusul Europei și comunitatea românească din prima parte a veacului trecut, bucurîndu-se de o deosebită vază în „lumea” lugojeană. Cum am anticipat, în casa Nedelcu — și nu în altă parte — se țineau ședințele clandestine „constituționale”. Se cunoaște insuficient că

așa-zisul coldăraș D. Nedelcu a avut urmași vrednici. Exceptînd pe Teodor și pe Iosif, considerați între conspiratorii de seamă ai numitei grupări, o altă odraslă anume Nicolae a profesat avocatura în Timișoara, iar fiul cel mai mic, Dimitrie (Dima), după studii strălucite de drept și de medicină, a creat și condus în anii 1844—1882 o catedră de stomatologie la Universitatea din Budapesta, în epoca de pionierat a acestei specialități. În anuțul funerar („Luminătorul”, nr. 21 din 3 mai 1882) publicistul Pavel Rotariu scria că „fericitul a fost bun român și avea și inimă pentru tinerimea căreia i-a făcut multă bunățate în diferite timpuri”. Un nepot al lui D. Nedelcu, Alexandru a ctitorit o fundație și o capelă lugojeană (detalii, în „Telegraful Român” 1984, nr. 5—6, p. 3). O altă nepoată de fiică, Paulina Rădulescu — căsătorită cu inginerul și avocatul Constantin Rădulescu, la fel bun român — a patronat pînă la adînci bătrînețe „Reuniunea femeilor române” din Lugoj (întemeiată la 1863; rostul ei inițial era de a stipendia elevii și studenții săraci, după aceea și alte categorii sociale, din 1906 cultivînd serios limba română). Și tot D. Nedelcu e străbunicul Sofiei Vlad (născ. Rădulescu), folcloristă, maica poetului regional Victor Vlad-Delamarina, al Corneliu Brediceanu, mama diploma-tului Caius Brediceanu și a compozitorului Tiberiu Brediceanu, precum și al Elenei Dobrin (n. Rădulescu), o talentată pianistă și competentă dirijoare de cor.

În concluzie, acum un secol și jumătate, cînd „Tabla regescă” (Curtea de apel) din Timișoara i-a achitat pe toți membrii „Constituției” pentru preținse infracțiuni de drept comun, s-a încheiat un episod al luptei românilor bănățeni. Alături de alte grupări similare din ținuturile românești, și societatea „Constituția” a pregătit, pe diverse planuri, pașoptismul.

Dr. Victor Lăzărescu
Pr. drd. Vasile Muntean

Limba gestual

Vast și deschis surprizelor este domeniul de studiu al sistemelor de comunicare, semnificare și comportament. Sistemele intraspecifice de comunicare sînt uimitoare. Pe măsură ce omul pătrunde și dezleagă enigmaticele legate de comportamentul animalelor și plantelor, pînă la ființele extrem de mici, abia bănuite în infrastructura vieții, se dezvoltă noi ramuri ale biologiei generale (etologie, semiotică ș.a.). Se vorbește tot mai mult, și mai documentat, la scara universului biologic, de un cod sau un limbaj tactil, vizual, auditiv, biochimic etc. Omul le are pe toate, care nu-i servea numai la decelarea hranei sau la vestirea primejdiei și la apărarea și perpetuarea speciei. Omul rîde, plînge, vorbește, gesticulează. Ținuta și mișcarea corpului, jocul ochilor și al feței, mișcarea voluntară a brațelor în procesul de comunicare îndeplinesc o funcționalitate expresivă. În anumite împrejurări aceste mișcări sînt involuntare, reflexe, mecanice. Aici ne referim la mișcările voluntare, reflectate, organizate conștient, spre a mări expresivitatea cuvîntului, adică ne referim la ceea ce s-a numit „limbaj gestual”, care, prin complexitatea sa, atinge expresivitatea maximă. Privind comunicările pe care și le fac surdo-mușii, fascinatele lor dialoguri, care transformă gândirea în gest, înțelegem valoarea gesturilor. Gestul, ca mijloc de comunicare, nu are disponibilitățile graiului, dar are o mai largă întrebuintare, de la ființele inferioare pînă la „coroana crea-

turii”, la om, care a ridicat gestica (pantomima) la valoare de artă.

Gestul, de toate nuanțele, are rol important în viața socială și un rol aparte în oratorie, în predică. Cunoaștem multe din celebrele elaborate ale elocinței clasice. Admirăm, în alcătuirea lor, scrierile retorice din epoca de glorie a literaturii greco-latine, dar nu putem aprecia farmecul, forța lor de convingere, fiindcă lipsesc „elementele vii”, gesturile, mimica, inflexiunile vocale, fascinația ochilor, echilibrul acestora în acțiunea discursului. Același cuvînt, în același context, îl nuanțăm, îl exprimăm diferit, îl însoțim cu gesturi diferite și obținem efecte diferite. Poate, cîndva, automatele vor vorbi și gesticula la fel. Și nici ele... În fiecare discurs apreciem, pe lingă frumusețea ideilor, vraja unei voci, distincția unor gesturi, un facies agreabil, o discretă vibrație emoțională. Toate acestea fac parte din gestică.

Cei mai mulți predicatori acordă gestului atenția cuvenită. Sînt însă unii care-i neglijează importanța sau consideră că gestul e ceva firesc, spontan, în acțiunea de comunicare, ca în vorbirea obișnuită. De fapt așa este sau ar trebui să fie, adică spontan, firesc, însoțind cuvîntul, sporindu-i frumusețea și eficacitatea. Dar cînd trebuie să vorbim în fața unei mulțimi nu ne mai simțim deplin stăpîni pe cuvînt, pe

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. Dr. Marcu Bănescu

1 Septembrie, anul nou liturgic

Mai toate calendarele eparhiale arată că în ziua de întii septembrie începe anul nou bisericesc sau liturgic. Cînd le amintim credincioșilor acest lucru, ei surind în sinea lor, zicînd: Ce an nou în toată căldurii? Noi știm că la anul nou avem gerul Bobotezei. Mai avem pînă la Crăciun, după care urmează anul nou! Da, creștinii noștri sînt obișnuiți cu practica strămoșilor noștri romani care, este drept, la întii ianuarie își prăznauia anul nou.

Mîntuitorul Iisus Hristos și sfinții lui Apostoli nu ne-au lăsat nimic scris despre sărbătorirea anului nou. Atunci de unde obiceiul de a comemora anul nou la întii septembrie? De la iudei, din sinul cărora, după trup, s-a născut Mîntuitorul lumii. Aceștia își prăznauia anul nou toamna, după ce se termina culesul roadelor anului expirat și trebuiau să înceapă lucrările pentru anul următor. Primii creștini, ieșiți dintre iudei, la rîndul lor, și-au păstrat sărbătorirea anului nou toamna, fixîndu-l în calendarul iulian (utilizat de imperiul roman), în ziua de întii septembrie. Fiindcă administrația romană comemora anul nou la întii ianuarie, Biserica creștină a binecuvîntat și această zi de întii ianuarie, după

cuvîntul Cărtii Sfinte că „or de mîncăți or de beți, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceți”.

Biserica creștină a fixat anul nou liturgic toamna, după o tradiție scumpă ei, cum că Mîntuitorul, în ziua de anul nou mozaic, a intrat în sinagoga din Capernaum și a citit pericopa (haftara) din Proorocul Isaia, ce vorbește despre Mesia și a încheiat cu cuvintele: „Astăzi s-au împlinit aceste vorbe...” prin aceasta arătînd că El este Mesia-Hristos.

Altfel la întii septembrie, cit și la întii ianuarie, Biserica creștină spune fiilor ei că, la finele unui an, trebuie să mulțumim lui Dumnezeu, pentru tot ceea ce El ne-a dat în anul expirat și tot de la El să cerem binecuvîntarea anului următor, în care intrăm.

Sînt mulți preoți care, la întii septembrie oficiază Sfînta Liturgie și rostesc predică adecvată, în orice zi a săptămîinii ar cădea întii septembrie. Această practică este cît se poate de folositoare, deoarece îl face conștient pe credincios, cum că Dumnezeu este cel care stăpînește totul, deci peste zile, peste luni și peste ani, că El este cel care dă ploaie timpurie și tîrzie tuturor celor care cer de la El milă și ajutor.

Pr. prof. Athanase Negoită

Mîntuirea în Hristos

(Continuare din pag. a 4-a)

nezeiești ajutor de mîntuire, cînd zicem, în rugăciune: „Preasfîntă Treime, miluiește-ne pe noi. Doamne, curățește păcatele noastre. Stăpîne iartă fărădelegile noastre. Sfîntele cercetează și vindică neputințele noastre, pentru numele Tău”. Statornici într-o astfel de credință, plinim rugăciunea noastră, cînd spunem: „Bine ești cuvîntat, Doamne, învață-ne pe noi îndreptările Tale. Bine ești cuvîntat, Stăpîne, înțelepțește-ne cu îndreptările Tale. Bine ești cuvîntat, Sfîntele, luminează-ne pe noi, cu îndreptările Tale”. Acestea spunîndu-le, în gînd de rugăciune, avem convingerea că Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, ne este de ajutor la mîntuirea noastră. Convingerea aceasta ne-o mărturisim și cînd „cu o gură și cu o inimă” aducem mărirea lui Dumnezeu, zicînd: „Că Tu ești împăratul păcii și mîntuitorul sufletelor noastre și Ție mărirea Ți înălțăm Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, acum și

pururea și în vecii vecilor. Amin”. Dar toate acestea spunîndu-Le, nu pierdem din vedere că la cunoștința de Dumnezeu am ajuns prin Iisus Hristos, care este și mijlocul mîntuirii noastre. Tocmai de aceea „aducîndu-ne aminte de porunca cea mîntuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă (de mormînt), de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de ședere cea de-a dreapta (Tatălui) și de cea de a doua și slăvită iarăși venire”, pe care Domnul Hristos le-a împlinit pentru noi și pentru a noastră mîntuire, săvîrșim sfînta Liturgie, „întru pomenirea Domnului, Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos”. Prin toate acestea mărturisim adevărul că mîntuirea noastră este în Hristos și prin Hristos, de la care avem și „slujba sfîntă a jertfei liturgice”. La sfînta Liturgie, Domnul Hristos este în mijlocul nostru, este aproape de noi, cu toate darurile cele de mîntuire.

Printre credincioșii ortodocși români aflați la „capătul lumii”

De mai multă vreme credincioșii ortodocși români stabiliți în Australia și Noua Zeelandă s-au constituit în parohii la Melbourne, Sydney, Adelaide și Wellington. Alte cîteva filiale s-au organizat în orașele australiene Newcastle, Perth și Brisbane. Comunitățile existente, aflate sub jurisdicția directă a Patriarhiei Române, sînt păstorite cu multă vrednicie de Preoții Dumitru Găină, Gabriel Popescu, Constantin Iane și Gheorghe Speranță.

Ca semn al legăturilor dintre Biserica-mamă și aceste parohii, Prea Fericitul Patriarh Iustin I-a încredințat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului să le viziteze și să le transmită pe lingă patriarhiceasca binecuvîntare, dragostea cu care îi reconjoară frații și surorile lor rămași în patrie. Vizita s-a desfășurat între 28 iunie și 25 iulie, fiind rezervată cîte o săptămîină fiecărei parohii.

Programul stabilit a inclus oficierea Sfîntei Liturghii în 1 iulie la Melbourne, cînd s-a prăznuit și hramul bisericii, în 8 iulie la Adelaide, în 15 iulie la Sydney și în 22 iulie la Wellington. Peste tot Înalt Prea Sfințitul Mitropolit

Nicolae a luat contact cu preoții-parohi, comitetele parohiale și cu numeroase familii de enoriași, a participat la unele manifestări ale comunităților ortodoxe române, s-a interesat de felul cum se desfășoară viața bisericească.

În localitățile pe unde a trecut, Înalt Prea Sfințitul Sa n-a întrelăsat să cerceteze pe ierarhii ortodocși existenți, pe conducătorii altor Biserici, consiliile ecumenice locale, pe reprezentanții diferitelor organizații religioase. Se pot cita între altele vizitele făcute episcopilor Iezekiel (grec) și Vasile (sîrb) la Melbourne, episcopului Paul la Adelaide, Arhiepiscopiei grecești din Sydney și arhiepiscopului Dionisie la Wellington. La Melbourne a conferit cu arhiepiscopul anglican David Penman, iar la Wellington cu episcopul anglican Edward Norman și cu cardinalul Williams.

La Adelaide a luat parte la întrunirea Cercului teologilor unde prof. S. P. Hebart prezentînd un referat pe tema drepturile omului s-a referit la contribuția teologiei ortodoxe române în această direcție, iar la Wellington a ținut o expunere despre Ortodoxie și Biserica Ortodoxă Română în fața

studenților „clasei de studii religioase” a Universității Victoria.

De asemenea s-a înțilnit cu reprezentanți ai autorităților locale dintre care sînt de citat primarul din Wellington și mai mulți parlamentari neozelandezi.

Cu prilejul acestor contacte interlocutorii Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și-au manifestat interesul pentru țara și Biserica noastră, după cum de asemenea și-au exprimat aprecierea față de preoții și parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă. În același context este de reținut că la Melbourne serviciul religios a fost filmat și apoi redat la televiziune în cadrul unei emisiuni a grupurilor etnice, iar la Wellington ierarhului ortodox i s-a luat un interviu care a apărut în ziarele locale.

Vizita Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae la parohiile din Australia și Noua Zeelandă a demonstrat grija Bisericii Ortodoxe Române în ce privește satisfacerea nevoilor religioase ale fiilor ei duhovnicești, indiferent la ce distanță s-ar afla, precum și de determinarea acestora de a păstra neștirbită legătura cu Biserica-mamă, cu țara lor de baștină și neamul din care au odrăslit.

„Pururea cele bune să le căutați”

(I Tes. 5, 15)

„pune la cale rău împotriva aproapelui cînd el locuiește fără grijă lingă tine” (Pilde 3, 27—30), se cerea a se căuta „binele și nu răul ca să fiți vii” (Amos 5, 14—15), se cerea „semnarea” — ce imagine minunată — de „fapte bune” (Osea 10, 12), cu atît mai mult ni se cer toate aceste lucruri și încă mai multe acum, cînd trăim sub razele „Soarelui dreptății”, sub razele revelației sau descoperirii directe, adusă nouă de însuși Dumnezeu prin întruparea Fiului Său pentru a ne recrea sufletește, pentru a crea un om într-adevăr nou, a cărui trăsătură de seamă este „rîvna spre fapte bune” (Tit 2, 14), faptă bună fiind tot ceea ce concordă cu voia lui Dumnezeu și cu zidirea semenilor, cu zidirea noastră lăuntrică, cu zidirea vieții.

Cu această lumină, înțelepciune și învățături evanghelice fiind „îmbogățit” (Rom. 10, 12), Sf. Ap. Pavel se adresează tesalonicenilor și nouă tuturor cu povește ca cele arătate mai sus, acelorai tesaloniceni scriindu-le doar la cîteva luni o a doua scrisoare, în care, între altele, le reamintește să „nu slăbească în a face bine” (II Tes. 3, 13), sau cum va scrie cu aproximativ 15 ani mai tîrziu lui Tit, arătîndu-i că „cei ce au crezut în Dumnezeu să aibă grijă să se silească spre fapte bune, căci acestea sînt de folos oamenilor” (Tit 3, 8).

„Pururea cele bune să le căutați” reprezintă, așadar, un înălțător program, un crez sau un principiu de viață cum nu se poate mai ziditor, o învățatură morală generatoare de pace, de bucurie și fericire în lume. După cum știm, spre bucurie ne-a zidit Dumnezeu, iar dacă ea ne lipsește sau ne este umbrită de atîtea ori, vinovați sîntem noi oamenii care ne închinăm adesea ambițiilor deșarte, lăcomiei, trîndăviei, mîndriei luciferice, plăcerilor ușoare, dorinței oarbe de stăpînire, dovedindu-ne adesea nereceptivi, ba chiar sfidîndu-ne interesele noastre reale, superioare. „Șase sînt lucrurile pe care le urăște Domnul — ne spune Sf. Scriptură — ba chiar

șapte de care se scribește cugetul Lui: ochii mîndri, limba mincinoasă, mîinile care varsă sînge nevinovat, inima care plănuește gînduri viclene, picioarele grabnice să alerge spre rău, martorul mincinos și cel care seamănă vrajbă între frați” (Pilde 6, 16—19).

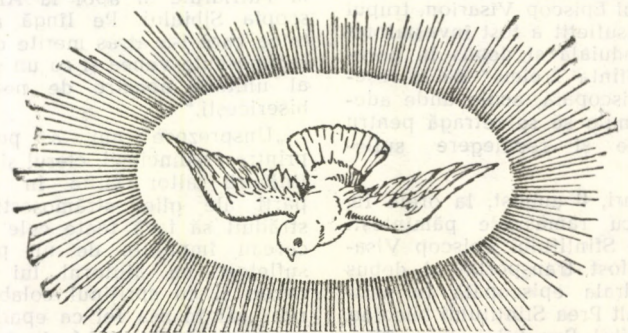
Cu adevărat, dacă toți am căutat mereu cele bune — cum arăta un ierarh de seamă din veacul nostru — „atunci s-ar stînge neînțelegerile și vrajbele, ura și dușmănia care otrăvesc viața din zilele noastre. Atunci păcatele nu s-ar răsfăța fără de rușine, ar amuți cuvintele de ocară și ar înceta bețiile și poftele nesăbuite după plăceri și avere”, atunci binele ar înflori, bucuria de a trăi ar crește, prosperitatea pentru toți fiii Pămîntului ar fi vădită, pacea s-ar instala în lume, atunci „lumea noastră își va găsi voința și energia de a se întruni la un suprem areopag al înțelepciunii și al umanității” — cum spunea G. Galaction cu aproape 30 de ani în urmă.

Se spune despre marele savant, om politic, filozof și diplomat Benjamin Franklin că, aflîndu-se în pragul trecerii la cele veșnice, a dorit mult să se spună despre el că „a dus o viață folositoare”, dorință cît se poate de semnificativă și demnă de reținut, ceea ce nu se poate realiza decît „căutînd pururea cele bune”.

„Să ajutăm ferm și statornic omenirea ca să devină ceea ce trebuie să devină: capodopera creației lui Dumnezeu, autorul vieții” — cerea cu ani în urmă întru totul îndreptătit P.F. Patriarh Iustin, ceea ce de asemenea nu se poate înfăptui decît „căutînd pururea cele bune”.

Urmind acestea să fim încredințați că ne vom bucura și de binefăcătoare roade în viața noastră personală, în familiile noastre, la locurile noastre de muncă, oriunde ne-am afla, adevăr de care ne încredințăm și Părintele nostru ceresc cînd zice: „Cel ce mă ascultă va trăi în pace și liniște și de rele nu se va teme” (Pilde 1, 33).

Arhid. Gh. Papuc

Doliul Episcopiei Aradului

După o grea și îndelungată suferință, la 6 august 1984, orele 22, Prea Sfințitul Episcop dr. Visarion Aștileanu al Aradului, Ienopolei și Hălmașului a decedat în vîrstă de 70 de ani.

Cel ce a fost întîistătătorul Eparhiei Aradului Ienopolei și Hălmașului vreme de 11 ani, s-a născut la Cluj, în 14 martie 1914. Fiu de muncitor ceferist, descendență cu care s-a mîndrit întreaga viață, tînărul Vasile a fost crescut în dragoste față de sînta Biserica și față de poporul român. Școala primară a făcut-o în satul Suceagu, din județul Cluj. Studiile secundare, încheiate cu diplome de bacalaureat, le-a urmat la Cluj după care a urmat Teologia în țară și străinătate obținînd doctoratul. Primind darul preoției a funcționat în administrația bisericească și la parohie.

Pentru pregătirea și calitățile sale personale, pentru atașamentul manifestat față de Biserica strămoșească și poporul român, preotul Vasile Aștileanu a primit funcția de inspector general patriarhal activînd în același timp ca paroh la biserica Popa Tatu din București și apoi la biserica Antim. La 1 ianuarie 1962 a fost numit consilier patriarhal. În vara aceluiași an, la 28 iulie, Sfințul Sinod al Bisericii noastre, la propunerea Patriarhului Justinian, l-a ales episcop-vicar patriarhal. Tundearea în monahism și ridicarea la treapta de arhimandrit s-au săvîrșit la mănăstirea Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie 1962. Ca membru al cîinului monahal a primit numele de Visarion, nume cu puternice rezonanțe istorice de luptă pentru apărarea ortodoxiei ardene, iar ca episcop-vicar patriarhal i s-a atribuit titlul de „Ploieșteanul”. Hirotonia întru arhieru a avut loc în catedrala patriarhală din București în duminica din 9 septembrie 1962. După ce a împlinit o vreme sarcina de episcop-vicar la Arhiepiscopia Sibiului, Colegiul Electoral Bisericesc, împreună cu Aduarea Eparhială a Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului, la 10 iunie 1973, au ales în unanimitate pe Prea Sfințitul dr. Visarion Aștileanu în scaunul vacant de la Arad. Festivitățile de înscăunare a noului episcop titular s-au desfășurat în duminica din 26 august 1973.

Cronica Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului, în perioada celor 11 ani de arhiepiscopie a Prea Sfințitului Visarion, au înscris fapte vrednice de pomenire și prețuire. Astfel s-au zidit noi biserici, s-au reparat și pictat numeroase locașuri de cult, s-au restaurat unele monumente istorice și de arhitectură, s-au construit și reparat multe case parohiale. S-au efectuat importante lucrări de reparații și amenajări la cele trei mănăstiri ale eparhiei: Hodoș — Bodrog „Sfințul Simeon Stîlpnicul” din Arad — Gai și Prislop. A cercetat toate parohiile și a slujit în majoritatea bisericilor din eparhie.

O grijă deosebită a manifestat față de cărțile și obiectele vechi bisericești care fac parte din patrimoniul cultural național.

De sub condeiul său au ieșit articole și studii temeinice, publicate în revistele bisericești. Pentru întărirea unității de credință și pentru sporirea evlaviei credincioșilor, cu binecuvîntarea și sub îndrumarea directă a Prea Sfințitului Sale, s-au tipărit mai multe ediții ale „Cărții de rugăciuni”, precum și o valoroasă monografie a mănăstirii Hodoș — Bodrog, unul din cele mai vechi centre de cultură și evlavie creștinească din țara noastră.

După săvîrșirea din viață a Prea Sfințitului Episcop Visarion, trupul său neînsuflit a fost înveșmîntat după rînduială și depus în parclisul „Sfînta Treime” de la reședința episcopală, acolo unde adevsea obișnuia să se retragă pentru rugăciune și reculegere sufletească.

Miercuri, 8 august, la orele 19, sicriul cu rămășițele pămîntești ale Prea Sfințitului Episcop Visarion, a fost transportat și depus în catedrala episcopală în asistența înalt Prea Sfințitului Nicolae, Mitropolitul Banatului, Prea Sfin-

țitului Episcop vicar Damaschin Severineanu, Prea Sfințitului Arhieru vicar Gherasim Hunedoreanu, a preoților și a unui impresionant număr de credincioși.

În dimineața zilei de joi, 9 august, s-a oficiat mai întîi sînta Liturghie de către Prea Sfințitul Timotei Lugojanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. După terminarea serviciului liturgic, la orele 12, în dangătul prelung și trist al clopotelor, s-a început slujba înmormîntării după rînduiala prescristă călugărilor. Din soborul de slujitori au făcut parte: înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, înalt Prea Sfințitul Teofil, Arhiepiscopul Clujului, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, Prea Sfințitul Pimen Suceveanu, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Prea Sfințitul Lucian Făgărășanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul Damaschin Severineanu, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, Prea Sfințitul Timotei Lugojanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanu, arhieru vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului, înconjurați de numeroși clerici.

La marea durere a eparhiei și a familiei defunctului, pe lîngă credincioșii ortodocși, prezenți în frunte cu protopopii, cu membrii Consiliului Eparhial și ai Adunării Eparhiale și majoritatea preoților din eparhie, au luat parte la slujba înmormîntării reprezentanți ai celorlalte culte religioase: Eminentă sa Episcopul Albert Klein al Episcopiei evanghelice C.A. din Sibiu, din partea Episcopiei reformate din Cluj Napoca dr. Csaba Csutak, notar general, Carol Szekely — consilier și dr. Gerhard Schullerus — membru în Consistoriul superior al Bisericii Evanghelice C.A. Sibiu, din partea Episcopiei reformate din Oradea Carol Molnar — protopop pensionar și Iosif Covaci, locțiitor de protopop, din partea Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara Prea Cucernicul Vladimir Marcovici, vicar, iar din Arad preoții Ștefan Raici și Naiden Svetozar.

Din Arad au mai luat parte Sayak Dușan, protopop adjunct evanghelic și Edmund Zaray primcuratorul parohiei evanghelice, Antal Farkas — pastor reformat, preoții romano-catolici Vormitag Emeric și dr. Benöcs Tolka.

Au participat delegați și On. Departament al Cultelor și ai autorităților locale de stat.

După terminarea slujbei de prohodire, au urmat cuvîntările de omagiere a celui ce a fost întîistătătorul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului. Primul care a luat cuvîntul a fost înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului care a spus următoarele:

„Se împlinesc în această lună 11 ani de cînd tot aici, în această biserică, am întîmpinat pe noul de atunci episcop al Eparhiei Aradului, Prea Sfințitul Visarion Aștileanu. Venea aici, la Arad, întovărit de voturile și încrederea pe care i-au arătat-o reprezentanții clerului și credincioșilor din eparhie, din întreaga Patriarhie. Venea în același timp cu o bogată zestre intelectuală dobîndită din anii lungi de studii săvîrșite în țară și peste hotare, cu o zestre spirituală cîștigată pe parcursul unor osteneli personale întru desăvîrșirea proprie. În același timp venea în această cetate cu vechi tradiții românești și ortodoxe cu un bogat trecut de activitate, atît obștească cît și bisericească. În ultimii ani mai ales, a fost cunoscut și s-a impus ca arhieru vicar la Patriarhie și apoi la Arhiepiscopia Sibiului. Pe lîngă activitatea care i-a atras merite de toți recunoscute venea și ca un simbol al unității noastre de neam și bisericești.”

„Unsprezece ani a petrecut printre credincioșii, clerul și aparținătorii altor culte în aceste părți ale gliei strămoșești. S-a strădui să facă toate cele ce se cereau împlinite de un părinte sufletec cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul colaboratorilor săi în așa fel ca eparhia în fruntea căreia a fost pus să

meargă înainte pe drumul destinului ei. Astăzi, după nu mulți ani, dar bogăți în fapte și binecuvîntați de Dumnezeu, iată sîntem din nou aici pentru a-l conduce pe cel ce a fost ierarhul acestei eparhii pe ultimul său drum. Pînă acum i-am adus toți cinstirea cuvenită și fiecare într-o măsură sau alta i-am arătat dragoste și onoare. Era pentru noi toți, Prea Sfințitul Episcop al acestei eparhii. Astăzi, toată cinstirea ce i-am adus-o pînă acum nu-i mai este de folos. Putem însă în loc de cinstire să aducem prinos de recunoștință pentru ceea ce a făcut în lunga sa activitate închinată Bisericii și obștei noastre românești. Putem în același timp să ne rugăm Bunului Dumnezeu, pentru sufletul său ca să-i facă parte de odihnă veșnică și să-l rînduie cu dreptii.”

„Rugăciunile noastre sînt în momentul de față bunul cel mai de preț pe care i-l putem oferi. Este un moment trist pentru noi toți. Este un moment trist pentru membrii familiei din care a făcut parte și împărțim, cum este firesc, doliul celor ce l-au avut la inimă și celor care și Prea Sfințitului i-au fost dragi. În același timp împărțim doliul întregii eparhii, doliul preoților, doliul călugărilor și călugărițelor, doliul credincioșilor și credincioaselor eparhiei. Cinstiți părinți, prea cuvioși și prea cuvioase, iubiți credincioși și credincioase, știu cît de mult sînteți legați de episcopul eparhiei voastre. Ați avut pînă acum un episcop, veți avea în continuare episcop, așa cum este rînduit unei eparhii să aibă. Să vă mîngie Dumnezeu pentru pierderea ce ați suferit-o acum și să vă ajute în același timp ca trecînd peste această durere să vă învredniciți de noi ierarhi și de o viață bisericească care să se mențină mereu pe culmile pe care s-a aflat întotdeauna.”

„Îmi fac în momentul de față o datorie de conștiință atunci cînd tuturor vă aduc și cuvintele de mîngiere și de îmbărbătare ale întîistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care a trimis o telegramă cu următorul cuprîns:

„Am luat cunoștință cu durere în suflet de neașteptata trecere la cele veșnice a Prea Sfințitului Visarion Aștileanu, Episcopul Aradului, care ani îndelungați a slujit Biserica Ortodoxă Română în calitate de distins ierarh, rugînd fierbinte pe Bunul Dumnezeu să așeze sufletul lui în ceata dreptilor. În numele Sfințitului Sinod, al Bisericii Ortodoxe Române și al nostru personal, transmitem clerului și credincioșilor Eparhiei Aradului sentimentele noastre de compasiune, iar familiei îndoliate îi adresăm sincere condoleanțe. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace.”

Este într-adevăr o mîngiere pentru noi cuvîntul transmis de întîistătătorul Bisericii noastre și cred că exprim sentimentele tuturor celor ce ne aflăm aici și a celor care din binecuvîntate pricină n-au putut să fie cu noi alături atunci cînd mulțumesc pentru dragostea și gîndurile ce ne-a împărțit Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Este o pagină care se încheie astăzi în istoria Eparhiei Aradului, o pagină de cîinste pe care o udăm cu lacrimile noastre de regret, dar pe care în același timp vrem să o continuăm cu alte pagini de istorie bisericească și românească, care să fie pe măsura vredniciei înaintașilor noștri. Să ne rugăm toți pentru cel plecat dintre noi și să cerem Atotputernicului Dumnezeu să-i facă parte de odihnă veșnică.”

În numele Adunării Eparhiale și a Consiliului Eparhial, a luat cuvîntul Dr. Tiberiu Iacob.

Șirul cuvîntărilor a fost continuat apoi de către P.C. Părinte Liviu Bolduru, protopopul Bradului.

Din partea celorlalte culte a luat cuvîntul Eminentă sa Episcopul Albert Klein al Episcopiei evanghelice C.A. din Sibiu care a spus: „... Vă rog să-mi permiteți ca în numele Bisericii evanghelice și în numele celorlalte culte religioase să exprim condoleanțele noastre cu prilejul trecerii la cele veșnice a episcopului Visarion. Nu pot să nu

mă gîndesc la cele ce ne-au legat în prietenie și în dragoste frățească, nu pot să nu-mi amintesc de ziua în care am fost instalat ca episcop la Sibiu. N-am fost primit numai de enoriașii și de clericii Bisericii evanghelice, ci am fost primit și de ierarhii și clerul Bisericii Ortodoxe, între ei Prea Sfințitul Visarion, pe atunci Rășinoreanul. Ne-am împrietenit atunci, am avut multe schimburi de păreri și nu voi uita interesul și iubirea care mi-a oferit-o răposatul. Gîndindu-mă la această prietenie, îmi vine în minte un cuvînt scris în prima epistolă a Apostolului Ioan și care spune: „Știu că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați” (I Ioan 3, 14). Acum rugăm pe Tatăl nostru ceresc, să îndeplinească această promisiune și să primească pe slujitorul său în Împărăția Sa și să-l desăvîrșască după chipul care l-a avut înaintea ochilor Săi în momentul în care i-a dat viață, cînd l-a chemat în lumina aceasta. În același timp să ne întărească ca să nu uităm și să nu pierdem din vedere această cale la care ne cheamă Domnul Iisus Hristos prin Apostolii săi: calea iubirii, singura cale care ne duce din cele pămîntești la cele cerești, de la cele trecătoare la cele veșnice, din moarte la viață. Iubirea cu care ne-a iubit însăși Tatăl nostru ceresc, trîmțînd pe Fiul Său Iisus Hristos, și iubirea care prin Duhul Sfînt este turnată în inimile noastre să ne ajute ca să urmăm această cale ajungînd acolo unde, împreună cu toți sfinții vom mări pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.”

Dintre oaspeții a mai vorbit preotul romano-catolic Emeric Vormitag.

În încheiere a luat cuvîntul P.C. Părinte Liviu Brînzaș din Suceagu, județul Cluj, care a arătat că este mesagerul ultimului cuvînt de rămas bun pe care toți fiii satului l-au trimis prin el „ilustrului lor consătean”, trecut acum în lumea veșniciei.

După terminarea prohodului, sicriul cu trupul neînsuflit al Prea Sfințitului Episcop Visarion, în sunetul prelung al clopotelor, a fost purtat pe umeri de către preoți, făcîndu-se ocolul bisericii catedrale, după rînduiala creștinească.

De la catedrală, un cortegiu impresionant a urmat mașina specială care a transportat corpul celui adormit, la mănăstirea Hodoș Bodrog. Aici, după săvîrșirea panihidei, sicriul a fost depus în locul special amenajat din gronița episcopilor Aradului. Ultimul cuvînt de omagiere l-a rostit Prea

Sfințitul Gherasim Hunedoreanu, Arhieru-vicar al Episcopiei Aradului, care printre altele a spus: „... Mai bine de un an și jumătate în urmă, pronia divină a rînduit Prea Sfinției Sale o grea cruce: crucea suferinței, dar totodată l-a înzestrat și cu o răbdare asemănătoare cu a martirilor. Noi cei de la Centrul eparhial, obișnuim să-l cercetăm zilnic și să-l mîngiem în suferința sa. Niciodată nu și-a pierdut încrederea în ajutorul lui Dumnezeu și răbda toate durerile cu multă resemnare, fapt ce și pe noi ne-a coplesit cu atîta răbdare de care a dat dovadă. În luminatul praznic al Schimbării la Față a Mîntuitorului, în fapt de seară înmîștită, împăcat cu Dumnezeu și cu lumea toată, în citiri de psalmi, în pîlpitul candeliei și a luminării, și-a dat obștescul sfîrșit în mîinile lui Dumnezeu, pe care l-a slujit toată viața. Ochii, care împiorau ajutorul celor din jur, s-au închis pentru totdeauna. Glasul rugător către Domnul a amuțit; mîinile cu care a binecuvîntat pe fiii săi duhovnicești și prin care ni s-a transmis sfîntul har al arhieriei, au încrăpăcit. A rînduit Dumnezeu să fiu alături de Prea Sfinția Sa pînă în clipa morții. Așa cum odinioară Iosif și Nicodim l-au coborît pe Mîntuitorul de pe cruce, cu rînilor însingerate și l-au pregătit pentru înmormîntare, înfășurîndu-l în giulgiu, tot așa mi-a fost și mie dat să-l înveșmîntez în veșmintele arhieriești și să pîpăi rînilor de pe trupul său slăbit atît de mult în ultimele clipe ale vieții. După cum mirosoșitele l-au urmat pe Mîntuitorul pînă cînd a fost îngropat, tot așa și maicile și toate ostenitoarele l-au îngrijit cu cea mai mare dăruire pînă la sfîrșit.”

Înainte de a-l cuprinde tăcerea și răceala pămîntului unde va dormi somnul de veci, vă rugăm înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit să primiți din partea noastră, a preoților și credincioșilor și a mea personal, cele mai firești mulțumiri pentru tot ce ați făcut de cînd ne-am găsit sub oblăduirea înalt Prea Sfinției Voastre, îndrumîndu-ne părintește pentru ca Eparhia Aradului să poată să-și desfășoare activitatea în chip firesc.”

După încheierea ultimului ritual din slujba înmormîntării, înaltii Ierarhi, împreună cu toți cei care l-au însoțit pe adormitul întru Domnul Episcopul Visarion, pînă la locul său de veșnică odihnă, s-au reîntors la Arad la reședința episcopală unde, au luat parte la creștineasca agapă de pomenire pentru sufletul celui adormit.

Prof. Flor Teodorescu
Vicar-administrativ

425 ani de limbă românească...

(Continuare din pag. 1)

Ca atare, gestul autorității locale de a oferi Catehismul în mod festiv incununează o realitate trăită cu mult timp înainte. El se situează în condițiile în care Coresi diaconul edita în colaborare cu preoții bisericii din Schei șefămintelor pentru limbă, cult și cultură, oferind tuturor vizitatorilor, aflați în popas șcheian, imaginea plină de semnificații ale unor valori menite prin conținut să explice contribuția unui popor la păstrarea flăcării de credință ortodoxă și limbă românească, chiar și în condițiile vitrege ale trecutului, cînd, nu de puține ori, doar aceste două elemente i-au mai rămas la vatra suferinței.

O CARTE DE ERUDIȚIE ȘI CREAȚIE: DASCĂLI DE CUGET ȘI SIMȚIRE ROMÂNEASCĂ

De ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, București, 1981

Autor de mare erudiție, spirit de anvergură și de profunzime, Antonie Plămădeală în cartea *Dascăli de cuget și simțire românească*, București 1981, urmărește, într-o viziune și o abordare proprie, pe care de la început o precizează: „a înscrie pe coardele simțirii mesajul pe care ni-l trimite peste veacuri acești mari înaintași” (6), intenție ce aureolează și definește cum nu se poate mai adecvat însuși scrisul autorului. Lucrarea e o amplă sinteză, ce se înscrie structural și definitiv în șirul marilor exegeze ale culturii românești din vîrsta începuturilor ei.

În pofida diverselor „fișe”-evocări care o alcătuiesc, cercetarea se remarcă printr-o desăvîrșită unitate. Aceasta este asigurată de faptul că întreaga analiză este străbătută și fundamentată solid, ca pe niște coloane de granit, pe două idei și adevăruri mari: unitatea națională a românilor de pretutindeni și din toate timpurile și, în perimetrul acesteia, unitatea de limbă și cultură a tuturor românilor, ca urmare și mărturie a celei dintîi. Iar acestea, la rîndul lor, conectate la celelalte două aspirații naționale: libertatea și independența națională, structură ce dă operei tărie și durată.

Lucrarea se impune ca una dintre cărțile de căpetenie ale neamului și cum aceasta nu poate fi decît primordial istorică, o carte a luptei necurmate, pe diverse planuri, politic, social, național, cultural, ca și pe planul bisericii, pentru libertate, unitate și independență națională. Deoarece, în acele vremuri, biserica reprezenta un important factor de luptă politică. A face teologie însemna atunci a face politică națională, politică românească, iar lupta bisericii, se remarcă cu îndreptățire în lucrare, însemna efectiv luptă națională, „într-o vreme cînd ideile bisericești la noi erau permanent progresiste, erau cultură în mars, nu erau mistice” (34). Autorul, el însuși un ilustru și devotat reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, este preocupat de felul de a scoate în relief și a repune în drepturi o teză, unanim recunoscută și exprimată de altfel, pe care nimeni nu o contestă: contribuția Bisericii și a literaturii religioase la dezvoltarea limbii și culturii românești vechi și moderne. Aceasta, firește, în vremea cînd unica formă de manifestare a culturii era cea teologică: „teologia era pe atunci cultura vremii” (242) și toți cărturarii, oameni de stat, laici etc., făceau implicit teologie.

Cu o cuceritoare modestie față de autoritatea și aportul cercetătorilor de profesie (393), autorul operează însă dezinvolt și pertinent, cu diversele teze, aprecieri, opinii, teorii, pe care, punîndu-le față în față, le compară, le confruntă, verifică rezistența și veridicitatea lor, fără a ezita sau a omite situarea argumentată de partea celor validate de el însuși. Depistînd locurile obscure în cunoștințele și demonstrațiile anterioare, el se arată dispus să scurteze și să probeze soliditatea și adevărul structurilor raționamentelor din străvezii argumentații preopiniențelor, pentru a dezvălui astfel fragilitatea lor și a le împlini temeinicia și durabilitatea, dovedindu-se, prin aceasta, un veritabil și consecvent dialectician. Mînuind cu dibăcie toate rigorile demonstrațiilor logice, care sînt construite într-o matrice tehnică lapidară și convingătoare, sînt aduse în lumină opinii și considerații pe care le clădește pe noi tipare, după o arhitectonică proprie, cu scopul de a contribui la întregirea cunoașterii unor epoci, figuri și momente de cultură și istorie.

În analizele întreprinse sînt inserate numeroase „corective”, deplin legitime, ce sporesc valoarea aportului științific al autorului, care intervine prin frecvente precizări (paternitatea și originalitatea *Învățăturilor* lui Neogoe Basarab (13, 15—26), deschiderea școlii de la „Sf. Sava” (285, 286), încadrarea eronată de către Dan Berindei a cuvintelor

lui Gh. Lazăr în *Înștiințarea* din 1818, în loc de cuvîntarea la înscăunarea mitropolitului Dionisie Lupu (291); *rectificarea* unor interpretări și *clarificarea* lor prin exprimarea fermă a poziției proprii (umanismul operei lui Neogoe Basarab în comparație cu cel al Renașterii (27), respingerea variantei lui O. Ghibu despre „adaptarea” lui Gh. Lazăr la realitățile din Țara Românească, cîtă vreme „avusesse și în Transilvania grecii lui” (289), rolul hotărîtor al factorilor interni în adoptarea literelor și traducerea primelor texte în limba română, împotriva absolutizării influențelor din afară (71), răsturnarea opiniei oșioase a lui T. Maiorescu despre A. Mureșanu (312); *avansarea unor ipoteze și sugestii* (studierea „continuității statale românești între granițele vechii Dacii” (213), opinie de real interes istoric, elaborarea unei hexaple sau octaple cu traducerea Bibliiei (240); a unor *puncte de vedere și optici noi* (războiul de independență ca „războiul întregului popor” român (380), introducerea alfabetului latin ca act revoluționar (64), cf. și D. Macrea, *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, 1982, p. 130); *informații suplimentare și date noi* privind anul 1918 (393), sau studiul dens, revelator și justițiar privind lupta pentru limba română, care încheie volumul etc.

Totodată, autorul întreprinde o operă de *reconsiderare și restituire* a meritelor, semnificației și rolului unor scriitori sau instituții, realizînd prin aceasta un act de justiție așteptat și necesar (A. Mureșanu (312), Ioan Pușcariu (342), „Astra” (341), Marina Hociotă, „femeia combatant” și erou din războiul reîntregirii, trimisă în misiune la îndemnul „consolator” al doctorului Gerota: „După dumneata n-are cine să plîngă!” (464) etc.

La acestea se adaugă *lansarea unor sugestii și propuneri* îndreptățite și utile (strada Milescu (179), statuia lui C. Negri (324) etc. — la care, am adăuga noi, de ce nu și a celorlalți ziditori de începuturi, cum au celelalte popoare —; toate aceste aspecte ilustrînd, în ansamblu, consistența și valoarea științifică a aportului autorului.

În seria de studii și evocări, Antonie Plămădeală, descoperitorului *Tetravangelului* transcris de Nicodim, în care se păstrează chipul lui Ștefan cel Mare, „cel ce n-a obosit niciodată iubindu-și și apărîndu-și Țara” (12), se ocupă de „școala de la Putna” (11) și însemnătatea domnitorului; de paternitatea românească a *Învățăturilor* lui Neogoe Basarab, contrar „ipotezei” lui L. Vranoussis (18), evaluînd umanismul lui N. Basarab în context occidental și relevînd noi valențe ale conținutului *Învățăturilor*, în spiritul cărora „elevația nu înseamnă negarea lumii, ci o nouă perspectivă pentru înțelegerea ei” (46).

Prezentarea „citorilor de limbă, de cultură și de unitate românească” (63) (subl. n.) din epoca veche și modernă evidențiază contribuția lor la fixarea normelor limbii literare ca expresie a „înaltei conștiințe de sine” (65), la statornicirea limbii române și traducerea primelor texte, ca urmare a factorilor interni, a „necesităților proprii ale vremii lor” (80), cu funcția lor unificatoare pe plan național și ridicarea limbii la rangul de limbă de cultură (84).

În scrierile lor religioase, al căror „rol «laic», adică de instrumente de cultură este mai mult decît evident” (109), „marii arhitecți ai limbii”: Varlaam, S. Ștefan, A. Ivireanu, Dosoftei, Damaschin și Chezarie, Veniamin Costachi — cel care a subliniat cerința unității limbii în relația ei cu unitatea politică, „cu o jumătate de veac înainte de unire” (103), în opera lor de *cultivare* (113), „fără să facă vreo distincție între învățătura ca doctrină religioasă și învățătura propriu-zisă” (113), „au utilizat toate mijloacele pentru a inocula tuturor românilor conștiința unității” (131), contribuind la „biruința limbii românești pe toate plaiurile locuite de

români” (89), „dimensiunea națională” fiind cea mai valoroasă și nobilă virtute privind rolul scrierilor religioase și al bisericii din acel timp (101—103), cu aportul lor la dezvoltarea învățămîntului, la înflorirea limbii și culturii.

Pornind de la adevărul cardinal că „lupta pentru repunerea limbii române în drepturile ei firești (pentru cultivarea și unificarea ei, am adăuga noi) a fost conjugată cu conștiința unității de neam a românilor de pretutindeni” (128), autorul „subzidește” câteva aserțiuni de valoare axiomatică privind alți cărturari patrioți și oameni ai bisericii, care „ținînd trează conștiința unității, au lucrat și au pregătît unirea și independența” (138), fixînd, într-o densă sinteză, meritele „în premiere absolute” (139) și lupta acestora pentru o cultură a întregului popor român, prin care au dat o „formă românească” (15) multiplelor direcții de manifestare a spiritualității sale.

Cu belșug de date și informații bibliografice, sînt înfățișate în continuare aspecte din viața și opera lui N. Milescu; P. Movilă, în care autorul vede „un fel de conștiință a unității românilor” (191); Stolnicul C. Cantacuzino, cu adevărurile istoriei sale „împozitoare de conștiință națională”, care „sînt astăzi un bun coman al conștiinței tuturor românilor” (207), reținînd ideea antedatării formării primelor state românești, prin devansarea instituției voievodatului (212), ce reclamă preocupările specialiștilor pentru această „*mintă politică*” (215); D. Cantemir, cu aportul teologic și patriotismul gîndirii și faptelor sale; continuatorul său, Gh. Șincai, „dezlușitor” „al celor mai fundamentale întrebări despre noi înșine ca români” (254); cu patriotismul Școlii Ardeleni, în numele căruia au făcut tot ce au făcut „nu pentru că ar fi aparținut vreunor clase sau confesiuni”, ci „au făcut ca bunii români” (264); enciclopedistul Gh. Asachi, „primul nostru poet politic de largă respirație” (271), cu pledoaria concentrării eforturilor într-o academie pentru cultivarea limbii; „descălcarea” lui Gh. Lazăr, ca a marilor voievozi, la București, cu „misiunea sa profetică și revoluționară”, prin care „a deschis o

ușă viitorului care ne reda demnitatea și mindria națională” (288); A. Pann, cu strădaniile sale pentru „românirea” limbii, a literaturii, a muzicii, dînd acestora un caracter național (307); A. Mureșanu, care în „graiul suferinței transilvănene” (314) „a descoperit cuvintele cheie, magice, unice care pot trezi în tot românul, din toate timpurile, pe eroul din el” (313), respingînd judecata nedreaptă a lui Maiorescu; S. Bănuțiu, „conștiința românească a epocii sale” (317); C. Negri; 1859, anul și ziua „supremei înțelepciuni românești” (326); A. Șaguna, care, „supunînd vremurile” (336), a ridicat și a impus pe români în viața politică și de stat a imperiului (336); „Astra”, cu „virtutea asocierii”, „structurală românilor transilvăneni” (339), care „a adus la unitate pe români din Transilvania” (346), cum spunea Iorga; Sofronie Vîrnav, militant pentru un „congres lingvistic” (353), o academie pentru cultivarea limbii.

Alături de câteva exegeze ample, partea a doua a cărții continuă suita de evocări ale unor momente sau personalități, în care se analizează autonomia dintotdeauna a țărilor române (375), care a fost încununată de ducerirea independenței „ce a dat Europei un nou popor” (384); se aduc date și documente necunoscute privind „anul bucuriei românești: 1918” (398); avaturile traducerii Bibliiei și aportul lui Gala Galaction, reluat și în medalion (456); despre Marina Hociotă, despre lupta pentru limbă.

În examinarea și redarea faptelor Antonie Plămădeală se dovedește nu numai un pasionat cercetător de prestigiu, ci și un iscusit minutor al limbii și al stilului, un bun cunoscător al valorilor ei expresive, însușire ce trădează scriitorul (este și autorul unui roman apărut la Editura Eminescu în 1982), ceea ce dă savoare lecturii. Limba cărții emoționează și convinge totodată, selectînd ingenios elemente din cele mai diverse straturi lingvistice: nuanțată cu arome *arhaice* și podoabe ale limbii *populare* sau *regională*, prin termeni și forme ca: *tînderea* (133), *comîndul* (155), *înlinînde* (341), *Milescului*, (168), *Bălăceanului* (285); *derivate și creații proprii*: *bejelnică* (viață) (310), *credincioșie* (242); *bărăganul* („cuvinte luate din *bărăganul* fiecăruia”) (418); *termeni neologici specializați*, de circulație recentă, realizînd un limbaj modern, elevat: *impact deconcertant* (3), *detectabil* (73), *incantație* (78), *liant* (154), *con-*

tactat (174), *abilitare* (237), *itinerant* (341), *exorciza* (458), *agoniza existențial* (458); cu *particularități gramaticale*: *marele* (3), „*ambitio-nindu-se bazileu de tip bizantin*” (61) etc.

Într-o perfectă consonanță cu textul, pentru plasticizarea ideii sînt folosite mijloace stilistice diverse: *comparații*, uneori cumulînd valențe aforistice: „Voință de unitate și dorul de frate... mari cît unitatea însăși” (191); *metafore*, realizînd imagini de o mare forță sugestivă, evocatoare: „mie-reaa limbii” (102), „clopotele Putnei, inimile noastre” (12), „Putna — săgeată de foc peste veac” (12); sau contribuind la realizarea unor portrete, în care epitetul ornant, apreciativ servește în sintagma metaforică la caracterizarea concisă, printr-o notă specifică, a unor personalități: „tribun al limbii și al cărții” — Varlaam (86), „aventurier de geniu” — Milescu (226), „graiul suferinței transilvănene” — A. Mureșanu (324), „conștiința românească a epocii sale” — Bănuțiu (317), „dascăl de entuziasm” — Bănuțiu (338), sau a unor noțiuni: „mamă cu memoria bună și cîntar drept” — istoria (305), „litera... corabie pe oceanul eternității” (414). Expunerea este presărată cu apetituri de „incantație retorică” (6), cu inflexiuni ale stilului oral, vorbit; se întîlnesc frecvente reflecții, cu valoare de aforisme, cugetări: „înțelepciunea se conjugă întotdeauna cu prevederea” (303), „cărțile marl ascund în urma lor adevărate chinuri” (14) etc. Prin toate aceste virtuți lingvistice, stilistice, volumul se impune, totodată, folosind o apreciere a autorului, drept „o nouă și frumoasă carte de literatură” (458).

Parcurgînd o traiectorie ce traversează cultura și istoria noastră de la primele scrieri pînă în zilele noastre și luînd, astfel, aspectul unui dens tratat de istorie a culturii, cartea este o mărturie a unui crez împlinit cu migală, cu inspirație și competență. În adevărurile ei se regăsesc propriile aspirații ca și ale unui popor întreg, multisekulare. Scrisă cu „cuget și simțire românească”, cartea lui Antonie Plămădeală poate fi socotită și ea, pe bună dreptate, o *carte românească de învățătură*. Mesajul cărții confirmă pe deplin o aspirație, o convingere și o satisfacție totodată: aceea că un ierarh trebuie să fie, ca și în trecut, un mare cărturar; în cazul de față un om de știință de prestigiu, la care erudiția și creația se desăvîrșesc reciproc. Pr. V. I. Miu

Limbajul gestual

(Continuare din pag. a 5-a)

gest. Învățăm să vorbim, să alcătuim și să expunem cuvînturi. Trebuie să învățăm și să gestikulăm. Orator fit...

Problema este foarte vastă. Spațiul nu ne îngăduie o extindere asupra complexității ei. Ne limităm, de data aceasta, la câteva reflecții asupra unui aspect: „limbajul miinilor.”

Desigur, nu gestul reprezintă centrul gravitațional în predică, ci cuvîntul, dar gestul conferă cuvîntului culoare, forță, fascinație. Gestul potrivit mărește pulsația cuvîntului, explicitatea lui. Complementaritatea lor este atît de pregnantă încît se pot substitui reciproc, dar efectul lor este mai mare dacă acționează sinergic.

Miinile au graiul lor — universal —. Constatarea este veche dar formularea aparține lui Quintilian și este atestată de știința modernă (kinezia). Mișcarea miinilor, în timpul expunerii sau comunicării, reprezintă partea cea mai dificilă a oratoriei. Mina care modelează lutul, piatra, lemnul, mina care poartă coasa, ciocanul, bisturiul, mina care poartă condeiul, penele, mina-instrument, mina-simbol... a marcat salturi calitative în evoluția omului, ca și organul fonator. Se spune (cu temeii) că „puilul de om”, scos din societatea umană se dezvoltă animalic. Despre o fetiță de 5 ani, găsită în junglă (Sierra Leone), psihiatrii, care au cercetat-o și au încercat s-o aducă la viața normală (umană), au spus că face progrese în ceea ce privește capacitatea de a sta în picioare, dar „nu folo-

sește miinile”. Mîncă direct din farfurie și bea lichidele lipînd...

Folosirea miinilor se învață, ca și graiul, în procesul interrelațional. În predică, mișcarea miinilor, însoțind cuvîntul și dinamizîndu-l, are și o funcție estetică și trebuie să respecte anumite „canoane”. Oricînd pot fi surprinși actori pe scenă, oratori la tribună, predicatori pe amvon, cu mișcări dezordonate ale miinilor. Un actor român (cu nume cunoscut) spunea într-un interviu televizat că, pe scenă, i se pare uneori că are mai multe miini și nu știe ce să facă cu ele. Această stare o încearcă fiecare predicator (care se autocontrolează). De cîte ori nu simțim că mina se desprinde de cuvîntul rostit într-o mișcare dezordonată, pluteste haotic sau cade inertă, marcînd haosul interior și neputința redresării?

Sînt atîtea imperfecțiuni și lipuri în economia gestului, asupra cărora nu putem insista în acest spațiu.

Deși gesturile nu au semnificație rituală în predică, ci retorică, ele sînt oarecum deosebite de gesturile folosite în discursurile laice. Specificitatea cuvîntărilor bisericești implică gesturi specifice. Predica nu pretinde o gestică de scenă, amplă și sofisticată, ci una discretă, particularizată, adaptată la specificul ei doctrinal. Preotul nu vorbește pentru a-și arăta talentul oratoric. De aceea el nu trebuie să cunoască în detaliu „arta actorului” sau a „declamației”, dar nici nu trebuie să-i fie străină. Absența gesturilor,

monotonia, hieratismul, didacticismul, stereotipia, izotimia, ca și gestul excesiv amplu (dismetrie), violent, histrionic (care adesea deconspiră o precaritate ideatică) etc., etc., sînt cîteva din scările frecvent observate în „limbajul miinilor”.

O normă, o gestică general valabilă, nu se poate stabili. Se opune structura temperamentală, educația, practica, ambianța ș.a. Toate acestea însă se pot corecta, ameliora, desăvîrși, prin muncă, prin studiu și exercițiu.

O notă dominantă în „limbajul miinilor” este, sau trebuie să fie, armonia. Armonia în mișcări, armonia cu textul, cu sentimentele și judecățile cuvîntătorului.

În dialogurile obișnuite, zilnice, gesturile sînt spontane, ca și cuvintele, dar deprinderea lor este rezultatul unui efort progresiv din pruncie de la tipătul primar la alcătuirea gîndirii în propoziții și fraze. Gestul animă cuvîntul, explorînd mai adînc disponibilitățile imaginației, dar el trebuie „dobîndit” prin muncă obstinată. Prin studiu și exercițiu se pot corecta deficiențele vocale, dobîndindu-se claritate, intensitate, suplete. Gesturile sînt tot atît de importante ca și organele de fonajie și tot prin exercițiu ajung la nivel de artă.

Un mare predicator recomanda reproducerea predicilor în fața oglinzii, pentru autocontrolul gesturilor. Este una din metodele posibile. Unii predicatori însă consideră că nu este demn să se așeze în fața oglinzii. Alții afirmă că nu au timp de așa ceva. Alții, în fine, nici nu-și pun această problemă. Rezultate bune obțin numai cei care încearcă.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

● Praznicul Adormirii Maicii Domnului, hramul Mănăstirii Brncoveanu de la Simbăta de Sus, jud. Brașov, a avut în acest an o notă deosebită, prin aceea că în 15 august 1984 s-au împlinit 270 de ani de la moartea martirică a ctitorului acestui așezământ mănăstiresc, marele voievod Constantin Brncoveanu.

Vremea frumoasă a ajutat ca programul sfințelor slujbe să se desfășoare în chip ziditor pentru obștea mănăstirii, pentru preoții și credincioșii prezenți.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul, ajutați de un mare sobor de preoți și diaconi.

Răspunsurile au fost date de obștea credincioșilor.

La priceasnă a predicat P. Cuv. ierom. Teofil Părăian, care a zăbovit asupra cinstitii Maicii Domnului, cinstire care se arată indeosebi prin împlinirea voinței lui Dumnezeu.

După Sf. Liturghie cuvînt de bun venit pe plaiurile făgărășene a exprimat P.C. prot. R. Zaharie (Făgărăș), care a arătat totodată că, încă de la ctitorire, hramul Mănăstirii Brncoveanu adună pe credincioși așa cum Adormirea Maicii Domnului a adunat în chip mimunat pe Sfinții Apostoli la Ierusalim.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie, care, în prima parte a cuvîntării, a făcut largi referiri la ctitorul sf. mănăstirii, voievodul C. Brncoveanu, a cărui viață închinată binelui țării și credinței noastre strămoșești a fost evocată în calde și ziditoare cuvinte.

S-au arătat, între altele, aspecte din activitatea culturală a voievodului, care a terminat de tipărit Biblia de la București (1688), monument de cultură, de limbă și credință, a tipărit și alte cărți, a zidit mănăstiri și palate de o rară frumusețe, a trimis tineri la studii etc.

S-a subliniat de asemenea grija pentru pacea și prosperitatea țării, sprijinul acordat românilor transilvăneni într-un moment cînd asupra lor se pornise din partea habsburgilor ofensiva de dezbinare prin trecerea forțată a unora dintre ei la o altă credință, ctitoriile sale din Transilvania fiind o mărturie în acest sens, ele constituind totodată și argumente ale unității noastre naționale.

A fost descris apoi martiriul lui C. Brncoveanu și al celor 4 feciori ai săi, unul aflîndu-se în pragul căsătoriei, jertfe închinare dragostei de țară și Legii noastre străbune.

Partea a doua a cuvîntării I.P.S. Sale a fost consacrată supracinstirii Maicii Domnului, în care scop au fost aduse în atenția ascultătorilor temeluri biblice și logice. Credincioșii au fost îndemnați să urmeze mesajul pe care Maica Domnului ni l-a lăsat prin cuvintele: „Faceți tot ce vă va spune” El, Fiul său, adică să fim buni, drepiți, iubitori de pace, de aproapele, chiar și de vrăjmași. Hramul Mănăstirii Brncoveanu a constituit deci și în acest an potrivit prilej de înălțare sufletească, de zidire creștinească și patriotică a celor ce au participat la el.

● Însoțit de Eminența Sa D-l Episcop Albert Klein, simbătă, 24 august 1984, Centrul mitropolitan din Sibiu a fost vizitat de Em. Sa D-l Episcop Johannes Hempel, președintele Conferinței episcopilor evanghelicilor din R.D. Germană, oaspeți cu care I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a avut, cu acest prilej, o întrevvedere cordială.

● Duminică, 26 august 1984, după ce au participat la Sf. Liturghie săvârșită în catedrala mitropolitană din Sibiu, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a primit la reședința mitropolitană pe frații Ioan și Romul Vintilă din S.U.A. care, aflîndu-se în țară, au ținut să viziteze și Centrul mitropolitan din Sibiu.

● Potrivit hotărîrii Sf. Sinod al Bisericii noastre între 1—8 iulie a.c. a avut loc prima serie, iar între 30 august—7 septembrie a.c. a 2-a serie de cursuri de scurtă durată cu preoți din întreaga Arhiepiscopie a Sibiului, cu care prilej s-au reinprospătat cunoștințele teologice și cu caracter patriotic, au avut loc schimburi de experiență, s-au săvârșit sf. slujbe în comun, s-au rostit predici etc.

În prima zi a cursurilor a participat și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a rostit preoților cursanți o amplă cuvîntare axată pe ținuta și îndatoririle de bază ale lucrării preoțești în zilele noastre, cît și pe stadiul actual al mișcării ecumenice.

Ambele serii ale acestor cursuri s-au desfășurat la M-rea Brncoveanu de la Simbăta de Sus, jud. Brașov, sub conducerea P.C. Cons. Gh. Papuc.

● Prin grija harnicului ei preot și ajutorul credincioșilor, în parohia Cărpiniș, prot. Brașov, s-au făcut o seamă de înnoiri, ca reparații și o seamă de anexe la biserică, picturi exterioare, parc în jurul bisericii etc., lucrări în urma cărora biserică a fost sfințită de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 2 septembrie 1984.

La priceasnă a predicat P.C. Arhid. prof. P. David de la Institutul Teologic Universitar din București.

După Sf. Liturghie, P.C. prot. V. Prodea (Brașov) a prezentat o situație a activității pastorale din prot. Brașov și a urât bun venit I.P.S. Mitropolit Antonie, după care C. Preot C. Girbacea, parohul local, distins și hiotesit „iconom”, a făcut un scurt istoric al parohiei, prezentînd totodată multele lucrări care au fost executate în parohia Cărpiniș, unde a fost ridicată și o casă parohială.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie, care a felicitat pe preot și credincioși și a talmăcit evanghelia zilei.

CLUJ

● Duminică, 8 iulie 1984, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Rediu, prot. Turda, jud. Cluj. În decursul anilor i s-au făcut reparații de întreținere de mai multe ori, iar în ultimii ani s-au executat lucrări de reparații capitale în interior și exterior, s-a

construit un pridvor și s-a îmbrăcat cu o frumoasă pictură executată de pictorul Iacob Varga din Cluj-Napoca, prin jertfelnicia bunilor credincioși și purtarea de grijă a vrednicului Preot paroh Alexandru Sima, care a fost distins și hiotesit „iconom” cu dreptul de a purta brîu roșu.

La sfințitul Sf. Liturghii arhieresti, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură.

● Duminică, 22 iulie 1984, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil Herineanu și Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, au săvârșit sfințirea bisericii din parohia Ieud, prot. Sighetu Marmăției, împodobită cu o pictură artistică, executată de pictorul Petre Botezatu, prin jertfelnicia vrednicilor credincioși și purtarea de grijă a zelosului Preot paroh Ioan Marcu, care pentru munca depusă în ogorul Domnului, în cei 50 de ani de preoție a fost distins cu rangul de iconom-stavrofor, cu dreptul de a purta cruce.

● Duminică, 1 iulie 1984, P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în parohia Căpîlna, prot. Alba Iulia, sfințind biserică cu care prilej a rostit un înălțător cuvînt de învățătură.

● În data de 8 iulie P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în parohia Boiu, prot. Sighișoara la împlinirea a 100 de ani de la zidirea bisericii, iar după Sf. Liturghie a săvârșit slujba de binecuvîntare a casei parohiale, edificiu ridicat de vrednicii credincioși ai acestei parohii.

● În 19—20 iulie, cu prilejul praznicului Sf. Prooroc Ilie, hramul Mănăstirii Toplița—Harghita, P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă, la această mănăstire.

● Duminică, 22 iulie, P.S. Sa Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în parohia Borsec, prot. Miercurea Ciuc, prilej cu care a rostit un înălțător cuvînt de învățătură.

ORADEA

● În cursul lunii iunie 1984, P.S. Episcop Vasile a săvârșit sfințiri și binecuvîntări de biserică în următoarele parohii:

● Duminică, 3 iunie 1984, a binecuvîntat biserică din parohia Bătar, prot. Oradea, în urma lucrărilor de înnoire exterioară și interioară din ultimii ani. Preotul-paroh Ioan Trif a fost distins cu rangul de iconom. Vecernia zilei s-a oficiat în parohia Ghiorac, cu care prilej s-a binecuvîntat și o cruce cu chipul răstignirii. Preotul-paroh Ioan Țurțuș a fost distins cu rangul de sachelar.

● În cadrul vecerniei Rusaliilor (10 iunie 1984), a binecuvîntat lucrările de înnoire exterioară a bisericii din parohia Aghireș, prot. Zalău. Preotul-paroh Nicolae Droj a fost distins cu rangul de sachelar.

● A doua zi de Rusalii (11 iunie 1984), a binecuvîntat biserică din filia Baica (parohia Hida), prot. Zalău, păstorită de Preotul Ovidiu Gorcea. Bisericii i s-au făcut lucrări de renovare exterioară. Cu acest prilej, Diaconul Horvat Alexandru a fost hirototit întru preot pe seama parohiei Horoatul-Crasnei.

● Duminică, 17 iunie 1984, a fost sfințită biserică din filia Huseni (parohia Crasna), prot. Șimleu (păstorită de Preotul Gheorghe Stanciu), în urma lucrărilor de renovare exterioară și de împodobire interioară cu o frumoasă pictură. În cadrul Sf. Liturghii a fost hirototit întru preot Diaconul Pop Tiberiu pentru parohia Silvaș, prot. Carei.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămdeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66

Semnalăm ... Semnalăm ...

● Gina Călin și Florin Olteanu din Brașov și-au stabilit de mult zonele de interes în preistoria poporului român folosind instrumente arheologice, lingvistice, folclorice pentru depistarea și apoi scoaterea la lumină a unor informații uneori senzaționale despre strămoșii noștri și despre unele vestigii ajunse pînă la noi, cu sensuri uitate sau pierdute. În Almanahul „Flacăra”, 1984, (p. 159—161) ei iac o legătură care nu pare cu totul forțată între Brașov-Kronstadt și Kronos, zeul timpului (la Daci Zalmoxis). Tîmpa ar veni de la tempus, ceea ce arată a fi fost sub protecția zeului Kronos. Mai departe iac ingenioase apropieri între Junii Brașovului și unele obiceiuri ale dacilor și arată originea geto-dacă a obiceiului local: „leșirea la Chetre”.

● Aceiași autori demonstrează în „România Pitorească” (nr. 3, 1984, p. 14—15) că poarta maramureșană are la origine un arhetip geto-dacic, fiind încărcată de simboluri și transmișînd o bogăție de informații despre cunoștințele strămoșilor noștri.

● Petru Rezuș scrie în „Pagini bucovinene”, (supliment la „Convorbiri literare”, nr. 3, 1984) despre „Paraschiva Arghezi”, povestind o vizită la marele poet. Astfel de evocări se citesc totdeauna cu plăcere. Nu cu aceeași plăcere am citit cronică lui Mihail Iordache, din aceeași revistă, despre cartea dedicată de Petru Rezuș lui Eminescu. Criticii au de obicei un ochi bun și unul rău. Cei mai mulți vād și scriu cu amîndoi; sînt însă și unii care vād mai bine cu cel bun, iar alții vād mai bine cu cel rău! Despre Rezuș se scrie ca și cum criticul ar avea amîndoi ochii răi! Ce să vezi cu ei? Numai negru pe absolut toate cele aproape 600 de pagini. Nici așa!

● „Un arc luminos” se intitulează eseu semnat de Ioana Mustață în „Luceafărul” (nr. 21, 1984, p. 8) despre cărturarul George Uscătescu, „plămădit din simbioza ethosului românesc și ethosului iberic”. E de multă vreme profesor la Universitatea din Madrid. Eseau încearcă să-i cuprîndă ideile împrăștiate într-o operă de zeci de volume scrise din 1949 pînă astăzi. O adevărată „prezență românească” la celălalt capăt al Europei latine: un arc luminos!

● „Dimensiunea românească a ființei”, cunoscutul eseu al lui Mircea Vulcănescu a apărut în Caietele critice ale Vieții românești, însoțit de trei comentarii: a lui Dumitru Ghișe, a lui Dionisie Petcu și a lui Eugen Simion. Mai ales pe cei doi din urmă îi critică Constantin Sorescu (în Suplimentul literar-artistic al „Scînteii Tineretului”, nr. 17, 1984, p. 4) pentru că nu-l înțeleg așa cum se cuvine pe Mircea Vulcănescu. Constantin Sorescu lansează invitația de a se angaja în discuție, unor cunoscuți oameni de cultură ca: Edgar Papu, Constantin Noica, Liviu Rusu, Mihai Pop, Gheorghe Ciobanu, Paul Anghel, Constantin Ciopraga, Paul Petrescu. Așteptăm și noi.

● „Suplimentul literar-artistic” al Scînteii Tineretului (nr. 17, 1984, p. 2) publică un mare fragment din „ISTORICUL ZAVEREI DIN VALAHIA” de Naum Rîmniceanu. O adevărată baladă în proză despre Domnul Tudor care se citește cu aceeași strîngere de inimă ca și balada Brncoveanului. Marii noștri mucenici!

● Vatra (nr. 4, 1984, p. 12) publică Scrisori către Rodin trimise de R. M. Rilke (trad. de Marina Vlasiu). O pagină de cultură care nu mai are nevoie de certificate.

● Ziarele informează (v. România Liberă, XLII, 12274, 1984), că din camera funerară a piramidei Kefren, din Egipt, emană gaze care dau tulburări respiratorii și inflamații la ochi. Nu a putut fi detectată nici compoziția, nici originea gazului, fiind vorba de „un fenomen îdăr precedent”. Nu ar fi singurul în legătură cu piramidele!

● Dan Ionescu scrie în revista BALKAN STUDIES (vol. 23, nr. 2, Tesalonic, 1982, apărută 1984) despre „Un manuscris al lui Dionisie Eclesiarhul la Mănăstirea Varlaam” din Muntele Athos. Este vorba de un registru al Mănăstirii Bucovăț de lingă Craiova, copiat de Dionisie Eclesiarhul (sec. XVIII—XIX), probabil pe la 1813, ajuns la Athos ca care legăturile noastre erau frecvente în vremea aceea. În același număr al revistei, cunoscutul cercetător Athanasios E. Karathanassis, scrie despre Alexandru Amiras (1679—1740), un erudit grec prezent în cultura Moldovalachiei. Despre Amiras a scris și N. Iorga (Stud. și Doc., Buc. 1906, p. 41—124).

Athanasios E. Karathanassis a mai publicat în 1982 cartea „Eruđii greci în Valahia (1670—1714)” (Tesalonic, 1982, 179 p. în l. greacă) în care face din acești eruđii mentorii exclusivi ai dezvoltării și evoluției culturii românești, ca și a vieții spirituale din Valahia (p. 12, 24, 25, 27, 104). Cu drept cuvînt, cu pricepere și cu delicatețe (poate prea prevenitoare față de modul tranzant al istoricului grec de a trata problema, aducînd tot focul pe turta lui!), C. Papacosteia Danielopolu respinge tezele de mai sus, arătînd că la noi cărțile apar din 1544 (în Transilvania), 1640 (în Valahia) și 1642 (în Moldova), deci cu mult înainte de venirea „eruđilor” greci (recenzie în „Revue roumaine d'Histoire”, tome XXIII, nr. 2, 1984, p. 165 și urm.). Cît despre cele spirituale, s-ar putea aminti D-lui Karathanassis că aveau mănăstiri în sec. al XIV-lea și că Neagoe Basarab își scrie Învățăturile, în care se afla și o sinteză isihastă de mare valoare, între 1512—1521.

Eruđii greci n-au venit la noi din generozitate și ca să facă misiune culturală și religioasă, ci pentru că au găsit aici un mediu prielnic de dezvoltare pentru ei înșiși. Altfel stăteau la dînsii acasă. Că ne-am folosit și noi de unii din ei, era cît se poate de firesc. Am știut însă s-o facem, rămînd mereu noi înșine și, cînd am văzut că nu-și cunosc limitele și că depășesc rînduielele ospitalității, ne-am scuturat și de ei și de greaca lor, așa precum făcusem mai înainte și cu slavona.

Cultura presupune întotdeauna interferența. Nu se îngurgitează precum curcanii la îndopat. Cel care primește, o face cu adevărat numai dacă știe ce primește, și numai dacă are instrumente de asimilare. De fapt niciodată nu se știe exact cît se dă, și cît se primește, și cît primește și cel care dă, și cît din ceea ce pare a primi, se naște de fapt în cel care aparent primește.

● În „Flacăra” (nr. 35, 1984, p. 32) Adrian Păunescu publică niște „observații de viață”. Iată una bine observată: „În interiorul unui tren fiecare om merge în ce direcție vrea. Dar trenul merge într-o singură direcție.” Ce extraordinară rețetă culturală!

ANTONIE P.